

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
VALSTSTIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

**PREJUDICIĀLĀ NOLĒMUMA NOZĪME KONSTITUCIONĀLĀS
TIESAS PROCESĀ**

BAKALAURA DARBS

Autore: Sabīne Zaula

Studenta apliecības Nr.: sz14018

Darba vadītāja: asoc. prof. Anita Rodiņa

RĪGA, 2017

ANOTĀCIJA

Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta regulējums ievieš prejudiciālo nolēmumu procedūru, tomēr ne panta formulējums, ne citi to regulējošie tiesību akti nenosaka pantā ietvertā jēdziena “tiesa” saturu, kā arī to, vai konstitucionālās tiesas ietilpst šī panta subjektu lokā. Tā rezultātā tiesību zinātnieku vidū ir radušās neskaidrības, vai saskaņā ar panta trešo daļu, konstitucionālās tiesas būtu jāuzskata par “tiesu, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt”. Darba mērķis ir analizēt konstitucionālo tiesu atbilstību LESD 267. pantā ietvertajam jēdzienam “tiesa”, padziļināti izpētīt Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālo tiesu praksi. Darba ietvaros autore analizē prejudiciālā nolēmuma būtību, Eiropas Savienības Tiesas spriedumus un ģenerālvokātu secinājumus, kā arī pēta dalībvalstu konstitucionālo tiesu lēmumus. Autore, pētot Eiropas Savienības Tiesas un konstitucionālo tiesu judikatūru, kā arī tiesību zinātnieku doktrīnu, izanalizē aktuālos problēmjautājumus, kas saistīti ar konstitucionālo tiesu kā LESD 267. panta subjektu.

Atslēgvārdi: LESD 267. pants, prejudiciāls nolēmums, prejudiciāls jautājums, konstitucionālā tiesa, Eiropas Savienības Tiesa.

ANNOTATION

Article 267 of the Treaty on the Functioning of the European Union introduces the procedure of the preliminary ruling; however neither formulation of the Article, nor the other EU law applicable in this area does not provide the definition of notion of “court” as well as whether constitutional courts fall within the scope of Article 267. Thus, disagreement among legal experts has emerged on topic whether, in accordance to third paragraph, constitutional courts are considered as courts against whose decisions there is no judicial remedy. The aim of this study is to analyse the compliance of the constitutional court to the notion of “court” stated in Article 267 of TFEU by conducting an in-depth research on the legal practise of constitutional courts among European Union member states. In this paper the author examines the substance of the preliminary ruling, the judgements of the Court of Justice of the European Union, Opinions of the Advocate Generals, as well as decisions of Constitutional Courts. The author tackles the challenging questions regarding the constitutional court as the subject of the Article 267 by analysing the case-law of the Court of Justice of the European Union and case-law of Constitutional Court as well as legal doctrine.

Key words: Article 267 of TFEU, preliminary ruling, preliminary reference, constitutional court, the Court of Justice of the European Union.

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	5
1.PREJUDICIĀLAIS NOLĒMUMS – TĀ IZPRATNE UN SATURS.....	7
1.1. Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta subjekts – kam ir tiesības vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma.....	7
1.2.Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta objekts.....	9
1.3.Tiesas tiesības un pienākums vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma	10
1.4.Eiropas Savienības Tiesas tiesības atteikties sniegt prejudiciālo nolēmumu.....	13
1.5.Prejudiciālā nolēmuma sekas	15
2. KONSTITUCIONĀLĀS TIESAS KĀ VIENS NO SUBJEKTIEM.....	18
2.1. Eiropas Savienības tiesību avotos paustais viedoklis par konstitucionālo tiesu kā panta subjektu.....	18
2.2. Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālo tiesu prakse	22
2.3. Iespējamie draudi konstitucionālās tiesas “autoritātei”	33
3.SATVERSMES TIESAS PRAKSE	37
3.1.Satversmes tiesas lēmuma par jautājuma uzdošanu EST prejudiciāla nolēmuma sniegšanai pieņemšanas kārtība	37
3.2.Satversmes tiesas kā Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta subjekta analīze	38
KOPSAVILKUMS	44
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	46

IEVADS

2017. gada 28. februārī Latvijas Republikas Satversmes tiesa pirmo reizi kopš tās darbības sākšanas pieņēma lēmumu par Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk - LESD) 267. panta procedūras “iedarbināšanu”,¹ proti, vēršanos pie Eiropas Savienības Tiesas ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par Eiropas Savienības tiesību akta interpretāciju. Lai gan Satversmes tiesa jau 2009. gadā bija paudusi gatavību nepieciešamības gadījumā vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma², tomēr pirmais šāds lēmums tika sagaidīts tikai pēc astoņiem gadiem. Līdzīga tendence vērojama arī citu dalībvalstu konstitucionālo tiesu vidū – pēdējo desmit gadu laikā to konstitucionālo tiesu skaits, kas pieņēmušas lēmumu par prejudiciālu jautājumu uzdošanu, ir pieaudzis no divām (Beļģija un Austrija) līdz pat vienpadsmit.

Lai gan prejudiciālā nolēmuma procedūra dažādos tās aspektos pētīta daudzu tiesību zinātnieku vidū, tomēr detalizēta analīze par konstitucionālo tiesu kā LESD 267. panta subjektu joprojām iztrūkst. Tā rezultātā tiesību zinātnieku vidū joprojām pastāv neskaidrības, vai saskaņā ar panta trešo daļu, konstitucionālās tiesas būtu jāuzskata par “tiesu, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt”. Tādējādi darba autore, izstrādājot bakalaura darbu, izvirza mērķi: analizēt konstitucionālo tiesu atbilstību LESD 267. pantā ietvertajam jēdzienam “tiesa”, padziļināti izpētīt Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālo tiesu praksi.

Darba mērķa sasniegšanai tiek veikti šādi uzdevumi:

- 1) analizēt LESD 267. pantā ietvertā prejudiciālā nolēmuma saturu;
- 2) izpētīt Eiropas Savienības Tiesas spriedumus un ģenerālvokātu secinājumus aspektā par konstitucionālo tiesu kā LESD 267. panta subjektu;
- 3) analizēt dalībvalstu konstitucionālo tiesu praksi jautājumā par vēršanos ar prejudiciālu jautājumu pie EST;
- 4) ieskicēt iespējamus iemeslus konstitucionālo tiesu atturīgajai attieksmei attiecībā pret sadarbību ar EST, izmantojot prejudiciālo nolēmumu procedūru, t.sk., iespējamus apdraudējumus konstitucionālo tiesu autoritātei;
- 5) izpētīt Latvijas Republikas Satversmes tiesas praksi aspektā par prejudiciālo nolēmumu procedūras izmantošanu.

¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 28. februāra lēmums par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai lietā Nr. 2016-04-03. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/Lemums-par-jautajumiem-EST-2016-04-03_Lauksaimnieku-priekslaicīga-pensionšanas-1.pdf [aplūkots 2017. gada 25. maijā]

² Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana likuma 32. panta trešās daļas vārdu “ne vēlāk kā 60 dienu laikā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 28. maija spriedums lietā Nr. 2008-47-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2008-47-01_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 18. aprīlī]

Lai izpildītu darba uzdevumus un sasniegtu mērķi, ir izmantota analītiskā metode, analizējot gan juridisko literatūru, gan Eiropas Savienības tiesu praksi, kā arī konstitucionālo tiesu praksi; vēsturiskā metode, pētot Savienības dalībvalstu konstitucionālo tiesu prakses vēsturisko attīstību; salīdzinošā, salīdzinot dažādo dalībvalstu konstitucionālo tiesu prakses nostāju attiecībā pret LESD 267. panta jēdziena “tiesa” tvērumu, kā arī indukcijas zinātniski pētnieciskā metode, analizējot atsevišķus konstitucionālo tiesu lēmumus un izdarot kopīgu secinājumu par pastāvošo tendenci to starpā.

Darbu veido trīs nodaļas un secinājumi. Pirmajā nodaļā autore pēta prejudiciālā nolēmuma izpratni un saturu, aplūkojot LESD 267. panta subjektu, objektu, tiesu tiesības vai pienākumu lūgt prejudiciālu nolēmumu, Eiropas Savienības Tiesas tiesības atteikties sniegt prejudiciālu nolēmumu, kā arī paša nolēmuma sekas. Otrajā nodaļā tiek pētītas konstitucionālās tiesas kā viens no LESD 267. panta subjektiem, analizējot Eiropas Savienības tiesību aktos paustās atziņas un konstitucionālo tiesu nostāju. Savukārt trešā nodaļa ir veltīta Latvijas Republikas Satversmes tiesas kā LESD 267. panta subjekta analīzei. Secinājumu daļā tēžu veidā ir izklāstītas darbā izstrādāšanas gaitā izdarītās atziņas.

Darbā autore izmanto avotus latviešu un angļu valodās – gan Eiropas Savienības tiesu praksi un Savienības dalībvalstu konstitucionālo tiesu praksi, gan tiesību zinātnieku publikācijas un monogrāfijas.

1.PREJUDICIĀLAIS NOLĒMUMS – TĀ IZPRATNE UN SATURS

Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pantā ieviests īpaši nozīmīgs tiesību institūts- prejudiciālo nolēmumu procedūra. Tas piešķir Eiropas Savienības Tiesai (turpmāk - EST) tiesības iesaistīties dalībvalsts nacionālās tiesas procesā, lemjot jautājumus, kas skar Eiropas Savienības tiesības. Jau 1965. gadā lietā *Schwarze* EST uzsvēra procedūras nozīmīgumu, norādot uz nepieciešamo sadarbību starp nacionālo tiesu un EST, lai nodrošinātu vienotu Eiropas Savienības tiesību izpratni un piemērošanu, tieši un kopīgi sniedzot ieguldījumu sprieduma taisīšanā.³ Procedūras mērķis ir veicināt vienādu Savienības tiesību aktu interpretāciju un piemērošanu visās tās dalībvalstīs. Ar prejudiciālo nolēmumu sniegšanu EST palīdz nacionālajai tiesai pieņemt pareizu lēmumu, lai tas būtu saskaņā ar Eiropas Savienības tiesību aktiem.⁴

Izmantojot prejudiciālo nolēmumu procedūru, gadījumos, kad nacionālā tiesa izskata lietu, kurā ir jāpiemēro Savienības tiesību akti, dalībvalstu nacionālām tiesām ir piešķirtas tiesības (konkrētos gadījumos arī pienākums) vērsties pie EST ar jautājumu par Eiropas Savienības tiesību interpretāciju vai spēkā esamību. Nacionālās tiesas šādos gadījumos noskaidro lietas faktus, uzdod EST jautājumu un vēlāk, kad EST ir devusi prejudiciālo nolēmumu konkrētajā jautājumā, piemēro to attiecīgajā lietā. Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta procedūras izmantošanas rezultātā, EST ir radījusi tiešās iedarbības⁵ un Eiropas Savienības tiesību pārākuma⁶ doktrīnas.⁷

Šīs nodaļas ietvaros autore analizēs LESD 267. panta saturu, apskatot tādos jautājumus kā panta subjekts jeb kas var vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma; panta objekts jeb par kādiem Eiropas Savienības tiesību aktiem var lūgt sniegt jautājumu; kad tiesai ir tiesības un kad pienākums vērsties; kādos gadījumos EST atsaka sniegt prejudiciālo nolēmumu un visbeidzot – kādas ir prejudiciālā nolēmuma sekas.

1.1. Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta subjekts – kam ir tiesības vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma

Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pants nosaka: “*Eiropas Savienības Tiesas kompetencē ir sniegt prejudiciālus nolēmumus par:*

³ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1965. gada 1. decembra spriedums lietā: C-16/65 *Schwarze v. Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, ECR, p. I-01081.

⁴ Kaczorowska A. *European Union Law*, Second edition. Routledge: Oxon, 2011, p.259

⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1985. gada 7. marta spriedums lietā: C-32/84 *Van Gend & Loos v Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen*, ECR, p. I-00779.

⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1964. gada 15. jūlija spriedums lietā: C-6/64 *Costa v E.N.E.L.*, ECR, p. I-01141.

⁷ Foster N. *EU Law directions*, 4th edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, p. 179.

a) *Līgumu interpretāciju;*

b) *Savienības iestāžu vai struktūru tiesību aktu spēkā esamību un interpretāciju.*

Ja šādu jautājumu ierosina kādas dalībvalsts tiesā, šī tiesa, ja tā uzskata, ka ir vajadzīgs Tiesas lēmums par šo jautājumu, lai šī tiesa varētu sniegt spriedumu, var lūgt, lai Tiesa sniedz nolēmumu par šo jautājumu.

Ja šādu jautājumu ierosina par lietu, ko izskata dalībvalsts tiesa, kuras lēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, tad šai dalībvalsts tiesai jāgriežas Tiesā.

Ja šāds jautājums ir radies lietā, kas dalībvalsts tiesā tiek izskatīta attiecībā uz apcietinājumā esošu personu, Eiropas Savienības Tiesa to izlemj ar minimālu kavēšanos.”⁸

No panta vērojams, ka LESD 267. panta subjekts ir “*dalībvalsts tiesa*”, taču ne konkrētais pants, ne cita līguma norma nepaskaidro, kas tiek saprasts ar šo jēdzienu. EST lietā *Politi pret Itāliju* ir norādījusi, ka tas ir pašas Eiropas Savienības Tiesas kompetencē noteikt, kas tiek saprasts ar jēdzienu “*tiesa*” un nav atkarīgs no dalībvalsts izpratnes vai no aspekta vien, ka konkrēto iestādi dalībvalstī dēvē par tiesu.⁹ Tā rezultātā EST var sniegt prejudiciālo nolēmumu iestādei, kura dalībvalstī netiek uzskatīta par tiesu, bet saskaņā ar Savienības tiesas izpratni tāda ir, kā arī otrādi- atteikt sniegt prejudiciālu nolēmumu iestādei, kas dalībvalstī formāli ir tiesa, bet netiek par tādu uzskatīta Eiropas Savienībā.

Eiropas Savienības Tiesa ir izstrādājusi kritērijus, kuri palīdz atklāt jēdziena “*tiesa*” saturu. Tie ir uzskaitīti lietā *Dorsch*¹⁰ un ir ņemami vērā, izlemjot, vai attiecīgā iestāde ir uzskatāma par tiesu Eiropas Savienības tiesību izpratnē. Attiecīgi, lai konkrētā iestāde varētu lūgt sniegt prejudiciālu nolēmumu, tai saskaņā ar EST izpratni un minēto spriedumu ir jābūt: 1) izveidotai likumā noteiktajā kārtībā; 2) pastāvīgai; 3) tās kompetence ir saistoša (attiecībā uz jurisdikciju un sprieduma spēku); 4) procedūrai jānotiek starp diviem lietas dalībniekiem; 5) tiek piemērotas likuma normas; 6) iestāde ir neatkarīga.¹¹ Papildus tam EST lietā *Lutz* ir norādījusi, ka nacionālā tiesa var lūgt prejudiciālo nolēmumu tikai tad, kad tā izskata lietu, kā arī izskatīšanas rezultātā tā pieņems tiesas spriedumu. Attiecīgi, ja konkrētā iestāde pieņem administratīvo nolēmumu un neizskata strīdu starp pusēm, bet kā konkrētajā lietā – tai bija

⁸ Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija: Eiropas Savienības līgums. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/ALL/?uri=CELEX:12012E/TXT> [aplūkots 1017. gada 16. martā]

Lai gan norādītājā interneta vietnē ir pieejams līguma oficiālais tulkojums, autore piedāvā LESD 267. panta otro un trešo daļu tulkot šādi: “Ja dalībvalsts tiesai, izskatot lietu, lēmuma pieņemšanai ir vajadzīgs Eiropas Savienības tiesas lēmums par radušos jautājumu, tad dalībvalsts tiesai ir tiesības lūgt šādu nolēmumu. Ja Eiropas Savienības tiesas lēmums ir nepieciešams lietā, kuras lēmumu saskaņā ar dalībvalsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt, tad dalībvalsts tiesai ir pienākums lūgt šādu nolēmumu.”

⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas 1971. gada 14. decembra spriedums lietā: C-43/71 *Politi v Ministero delle finanze*, ECR, p. I-01039.

¹⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas 1997. gada 17. septembra spriedums lietā: C-54/96 *Dorsch Consult Ingenieursgesellschaft v Bundesbaugesellschaft Berlin*, ECR, p. I-04961.

¹¹ *Ibid.*

pienākums uzturēt kompāniju reģistru, tad, pat ja tā atbilst pārējiem kritērijiem, nevar tikt uzskatīts, ka tā pilda tiesas funkcijas.¹²

LESD 267. pantā iestrādātā procedūra paredz jebkura jautājuma, kas saistīts ar Eiropas Savienības tiesībām, uzdošanu EST no dalībvalsts tiesas puses, ja tā uzskata, ka EST sniegtā atbilde uz jautājumu (prejudiciālais nolēmums) ir nepieciešama sprieduma pieņemšanai. Jautājums EST var tikt uzdots gan gadījumā, ja to prasa kāda no pusēm, gan arī pēc paša tiesneša iniciatīvas. Turklāt dalībvalsts tiesai ir tiesības vienas lietas izskatīšanas laikā uzdot pat vairākus jautājumus EST, ja dalībvalsts tiesa saskaras ar grūtībām saprast vai piemērot prejudiciālo nolēmumu, ja tā vērsas pie EST ar jaunu jautājumu vai arī situācijās, kad dalībvalsts tiesa saskaras ar jauniem apsvērumiem, kurus, paziņojot EST, pēdējā varētu sniegt citādu atbildi uz uzdoto jautājumu.¹³

1.2.Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta objekts

Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta 1. daļa nosauc tos Savienības aktus, par kuriem dalībvalsts tiesa var vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma: “a) Līgumu interpretācija; b) Savienības iestāžu vai struktūru tiesību aktu spēkā esamība un interpretācija.”

Jēdziens “Līgumi” ietver sevī Dibināšanas līgumus, t.sk., Grozījumu līgumus, Pievienošanās līgumus un arī Eiropas Pamattiesību hartu, jo tā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību (turpmāk - LES) 6. pantu ir uzskatāma par Līgumu sastāvdaļu. Šajā jēdzienā ietilpst arī vispārējie tiesību principi, jo tie kopā ar Līgumiem veido Eiropas Savienības tiesību primāro avotu loku.¹⁴

Savukārt jēdziens “Savienības iestāžu vai struktūru tiesību akti” ietver ne tikai LES 13. pantā nosauktās iestādes – Eiropas Parlamentu, Eiropadomi, Padomi, Eiropas Komisiju, EST, Eiropas Centrālo banku un Revīzijas palātu, bet arī jebkuru citu struktūru tiesību aktus, piemēram, Eiropas Investīciju bankas izdotie akti. Turklāt prejudiciālā nolēmumu procedūra attiecas ne tikai uz juridiski saistošiem, bet arī juridiski nesaistošajiem tiesību aktiem, piemēram, ieteikumiem, atzinumiem.¹⁵ Praksē uzdoti prejudiciālie nolēmumi arī par līgumiem, kurus Savienība slēgusi ar trešajām valstīm,¹⁶ piemēram, Līgums par ar tirdzniecību saistītām

¹² Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2002. gada 15. janvāra spriedums lietā: C-182/00 Lutz and Others, ECR, p. I-00547.

¹³ Arnall A., Dashwood A., Dougan M., Ross M., Spaventa E., Wyatt D. European Union Law, 5th edition, London: Sweet and Maxwell, 2006, p. 504.,505.

¹⁴ Aut. Kolektīvs K. Šēves, Arņa Bukas, Kaspara Gailīša, Ģirta Strazdiņa zinātniskajā redakcijā, Eiropas Savienības tiesības, 1. daļa, Institucionālās tiesības, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 293.lpp

¹⁵ Turpat.

¹⁶ Arnall A., Dashwood A., Dougan M., Ross M., Spaventa E., Wyatt D. European Union Law, 5th edition, London: Sweet and Maxwell, 2006, p. 505.

intelektuālā īpašuma tiesībām¹⁷, Eiropas valstu līgums attiecībā uz transportlīdzekļu apkalpju darbu starptautiskajos autopārvadājumos.¹⁸

Lai gan EST ir piešķirta plaša kompetence tiesību aktu izvērtēšanā, tā tomēr nav absolūta. LESD 275. pants un 276. pants satur ierobežojumus attiecībā uz jautājumiem, kas skar kopējo ārpolitiku un drošības politiku, kā arī tiesai nav kompetences pārbaudīt “dalībvalstu policijas vai citu tiesību aizsardzības dienestu darbības likumību vai samērību [...] vai pienākumu izpildi, kas attiecas uz kārtības uzturēšanu un iekšējās drošības sargāšanu”. No LESD 267. panta netieši izriet arī vēl viens ierobežojums – EST nav jurisdikcijas pār nacionālo dalībvalstu tiesību aktu interpretāciju vai pārbaudi; tās kompetencē ir sniegt nolēmumus tikai par Eiropas Savienības tiesībām.

1.3. Tiesas tiesības un pienākums vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma

Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pants piešķir gan tiesības, gan nosaka pienākumu dalībvalsts tiesai vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma. Panta 2. daļa paredz nacionālās tiesas tiesības, ja “tā uzskata, ka ir vajadzīgs Eiropas Savienības Tiesas lēmums par šo jautājumu, lai šī dalībvalsts tiesa varētu sniegt spriedumu.” Savukārt citētā panta 3. daļa nosaka pienākumu vērsties, ja šāds jautājums tiek ierosināts lietā, kuru izskata “dalībvalsts tiesa, kuras lēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt.” No panta izriet, ka atkarībā no tā, vai dalībvalsts tiesas lēmums ir pārsūdzams vai nē, ir izlemjams jautājums par dalībvalsts tiesas iespējamo rīcības brīvību vai obligātu pienākumu vērsties pie EST. Pantā paredzētais kompromiss, no vienas puses, piešķir dalībvalstu tiesām rīcības brīvību un vienlaicīgi, no otras puses, palīdz nodrošināt Eiropas Savienības tiesību vienotu izpratni un piemērošanu, pārmērīgi nenoslogojot EST un būtiski nepagarinot lietas izskatīšanas termiņus.¹⁹

Saskaņā ar LESD 267. panta 2. daļu, zemāko instanču dalībvalsts tiesām ir piešķirta rīcības brīvība, kuros gadījumos vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma. Nedz puses iesaistītajā strīdā, ne to pārstāvji, ne jebkuras citas valsts varas iestādes, kurām saskaņā ar nacionālo dalībvalstu tiesību aktiem ir piešķirtas tiesības iesaistīties procesā, nevar piespiest dalībvalsts tiesas tiesnesi uzdot jautājumu EST.²⁰ Arī nacionālajos procesuālajos tiesību aktos dalībvalsts tiesām piešķirtajai rīcības brīvībai nevar noteikt ierobežojumus.²¹ Tomēr, lai gan varētu šķist, ka zemāko instanču tiesām ir piešķirta absolūta rīcības brīvība, tomēr EST ir noteikusi kādā

¹⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2004. gada 16. novembra spriedums lietā C-245/02 Anheuser-Busch, Inc pret Budějovický Budvar, národní podnik, ECR, I-10989. lpp

¹⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2003. gada 16. janvāra spriedums lietā C-439/01 Cipra and Kvasnicka, ECR, p. I-00745.

¹⁹ Kaczorowska A. European Union Law, Second edition, Routledge: Oxon, 2011, p. 272

²⁰ Ibid. P. 273.

²¹ Ibid. P. 272.

gadījumā arī tām tiesām, kuras lēmumu var pārsūdzēt, ir pienākums vērsties ar prejudiciālo jautājumu. Savienības tiesa šo izņēmuma gadījumu ir netieši izveidojusi lietā *Foto-frost*, nosakot, ka tikai EST ir piešķirta ekskluzīva jurisdikcija atcelt Eiropas Savienības iestāžu aktus, attiecīgi valstis pašas nav tiesīgas tos atzīt par spēkā neesošiem.²² Secināms, ka situācijās, kad dalībvalsts tiesa uzskata, ka “lietā piemērojamās Eiropas Savienības tiesību normas ir prettiesiskas un vēlas, lai EST šīs normas atceļ”²³, arī zemākas instances tiesai ir pienākums vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma.

Savukārt LESD 267. panta 3. daļa paredz pienākumu vērsties pie EST tām dalībvalstu tiesām, kuras lēmums nav pārsūdzams. Ar jēdzienu “tiesa, kuras lēmums nav pārsūdzams” saprot ne tikai augstākās instances tiesu konkrētajā dalībvalstī, piemēram, Augstākā tiesa Latvijā, bet arī visas tiesas, kuras konkrētajā gadījumā ir uzskatāmas par pēdējo instanci, jo tās spriedumu nav iespējams pārsūdzēt, piemēram, kā lietā *Costa*²⁴ tika atzīts, ka Giudice Conciliatore de Milan (Milānas Miertiesā) ir uzskatāma par pēdējās instances tiesu tā iemesla dēļ, ka strīds bija par mazu naudas summu un konkrētajā situācijā šādu lēmumu apstrīdēt nevarēja, lai gan citos gadījumos šīs tiesas spriedums būtu pārsūdzams.²⁵ Savukārt situācijās, kurās dalībvalsts tiesa ir pieņēmusi spriedumu, kas ir pārsūdzams, bet vispirms tam ir jāiztur lietas pieņemamības kritēriji, lai lieta tiktu ierosināta augstākā instancē, nav uzskatāma par tādu tiesu, kuras lēmums nav pārsūdzams. Šādā gadījumā, kad rodas jautājums par Savienības tiesību interpretāciju vai spēkā esamību, augstākās instances tiesai būs pienākums vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma vai nu lietas pieņemšanas stadijā, vērtējot pieņemamības kritērijus, vai arī vēlāk.

Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta 3. daļā iestrādātais dalībvalstu tiesu pienākums vērsties ar lūgumu pēc prejudiciālā nolēmuma ir balstīts uz sadarbību, kuras mērķis ir nodrošināt pareizu un vienveidīgu Savienības tiesību piemērošanu visās tās dalībvalstīs starp dalībvalstu tiesām un EST. Panta daļā iestrādātais institūts palīdz novērst tādus gadījumus, kad starp dažādu dalībvalstu tiesām vieni un tie paši Savienības tiesību jautājumi tiktu piemēroti dažādi. Līdz ar to panta trešajā daļā noteiktais pienākums izmantot prejudiciālo nolēmumu procedūru jāvērtē saskaņā ar pantā ietverto mērķi.²⁶ Atbilstoši tam, lai gan LESD 267. panta 3. daļā nav paredzētas atkāpes no pienākuma vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma pēdējās

²² Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1987. gada 22. oktobra spriedums lietā: C-314/85 Foto-Frost v Hauptzollamt Lübeck-Ost, ECR, p. I-04199.

²³ Aut. Kolektīvs K. Šēves, Arņa Bukas, Kaspara Gailīša, Ģirta Strazdiņa zinātniskajā redakcijā, Eiropas Savienības tiesības, 1. daļa, Institucionālās tiesības, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 304.pp

²⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1964. gada 15. jūlija spriedums lietā: C-6/64 Costa v E.N.E.L., ECR, p. I-01141.

²⁵ Foster N., EU Law directions, 4th edition, Oxford: Oxford University Press, 2014, p. 190.

²⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1984. gada 29. februāra spriedums lietā: C-77/83 Cilfit, ECR, p. I-01257.

instances tiesai, tomēr tiesu praksē EST ir attīstījusi vairākus izņēmumus. Viens no tiem ir izveidots jau pieminētajā *Costa* lietā, kur EST atzina, ka pēdējās instances tiesai tomēr nav pienākuma vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma, ja EST jau iepriekš ir sniegusi prejudiciālo nolēmumu šādā jautājumā.²⁷ Tālākie izņēmumi ir norādīti lietā *Cilfit*, kur Itālijas Augstākā tiesa uzdeva prejudiciālo jautājumu EST, lūdzot noteikt tos gadījumus, kad tiesas tomēr var nevērsties pēc prejudiciālā nolēmuma. Minētajā lietā Eiropas Savienības Tiesa noteica trīs izņēmumus: 1. ierosinātais jautājums nav būtisks, tas ir nesvarīgs lietas iznākumam, t.i., tas nekādā veidā nevar ietekmēt lietas iznākumu; 2. EST jau ir interpretējusi attiecīgo tiesību normu jau kādā no iepriekšējiem spriedumiem, jautājums jau iepriekš ir izskaidrots (lietā *Costa* attīstītā atziņa); 3. pareiza Savienības tiesību piemērošana ir tik acīmredzama, ka nevar būt nekādu saprātīgu šaubu (*acte clair* doktrīna).²⁸ Dalībvalsts tiesai, piemērojot *acte clair* doktrīnu, tomēr jābūt pārliecinātai, ka “arī visu citu dalībvalstu tiesām, kā arī Eiropas Savienības Tiesai, tas ir tik acīmredzams. [...] Šādas iespējas pastāvēšana tomēr ir jāizvērtē, ņemot vērā Kopienų tiesību būtību un īpašās grūtības, kādas saistītas ar to interpretāciju.”²⁹ Lai saprastu, vai dalībvalsts tiesa ir tiesīga izmantot *acte clair* doktrīnas izņēmumu, tai, pirmkārt, ir jāsalīdzina konkrētā tiesību norma dažādās Eiropas Savienības oficiālajās valodās. Normas jēga būs uzskatāma par skaidru tikai tad, ja konkrētā norma tiek vienādi saprasta un tai ir tāda pati nozīme arī citās valodās. Pat ja tikai vienā valodā tās jēga būs neskaidra, vērtēšanās pēc prejudiciālā nolēmuma pēdējās instances tiesai būs obligāta. Otrkārt, ne tikai tiesību normas jēgai ir jābūt saprotamai dažādās valodās, bet arī juridiskajiem jēdzieniem visās Savienības dalībvalstīs ir jābūt ar vienādu nozīmi. Piemēram, ja piemērojamā norma satur jēdzienu “līgums”, bet tam ir dažādas nozīmes starp dalībvalstīm, tādā gadījumā izņēmums nebūs izmantojams un vērtēšanās pie EST būs obligāta. Treškārt, katra tiesību norma ir jāinterpretē kopsakarā ar visām Savienības tiesībām, it sevišķi to mērķi un Savienības tiesību attīstību tajā brīdī, kad norma ir jāpiemēro.³⁰

Tā kā EST izveidotā *acte clair* doktrīna ir būtiski paplašinājusi pēdējo instanču tiesu rīcības brīvību, tad arī ir palielinājies risks, ka dalībvalstu tiesas aizvien vairāk var pieņemt tādus spriedumus, kas ir pretrunā Eiropas Savienības tiesībām, jo tās aizvien vairāk izvēlas nevērsties pēc prejudiciālā nolēmuma. Tomēr, lai cīnītos ar šo risku, EST lietā *Gerhard Köbler* izveidoja valsts atbildības principu par dalībvalstu tiesu varas darbībām un noteica, ka pēdējās

²⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1964. gada 15. jūlija spriedums lietā: C-6/64 *Costa v E.N.E.L.*, ECR, p. I-01141

²⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1984. gada 29. februāra spriedums lietā: C-77/83 *Cilfit*, ECR, p. I-1257.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Berry E., Hargreaves S. *European Union Law*, Second edition, Oxford: Oxford University Press, 2007, p.78

instances dalībvalsts tiesa var būt atbildīga par zaudējumiem, ko tā radījusi indivīdam, sakarā ar nevērošanos pēc prejudiciālā nolēmuma.³¹

1.4. Eiropas Savienības Tiesas tiesības atteikties sniegt prejudiciālo nolēmumu

Lai gan LESD 267. pants piešķir dalībvalsts tiesai gan tiesības, gan nosaka pienākumu vērsties ar prejudiciālo jautājumu, tomēr ne vienmēr dalībvalsts tiesa saņems prejudiciālo nolēmumu no EST. Tā kā laika posmā ap 1980. gadu lūgumu skaits pēc prejudiciālā nolēmuma būtiski pieauga un tiesa kļuva aizvien noslogotāka, EST laiku pa laikam izvēlējās atteikt sniegt prejudiciālo nolēmumu lietās, kurās uzskatīja, ka LESD 267. panta procedūra tiek izmantota ļaunprātīgi vai pretēji panta procedūras būtībai. Savienības tiesa norādīja uz trim šādiem gadījumiem – 1. dalībvalsts tiesa nav norādījusi pietiekamu faktisko vai tiesisko kontekstu; 2. konkrētajā lietā starp pusēm nav patiesa strīda; 3. dalībvalsts tiesa ir vērsusies ar hipotētisku jautājumu.³²

Kā viens no biežākajiem pamatiem, kādēļ EST atsaka sniegt prejudiciālo nolēmumu, ir nepietiekams dalībvalsts tiesas norādīts faktiskais un tiesiskais konteksts, kas nepieciešams, lai Savienības tiesa spētu sniegt noderīgu atbildi uz uzdotajiem jautājumiem, kā tas tika norādīts lietā *Criminal Proceedings against Saddik*.³³ Arī EST izveidotajā skaidrojumā “Ieteikumu valstu tiesām par prejudiciālās tiesvedības ierosināšanu” 13. punkts satur norādi uz dalībvalsts tiesas spēju “definēt lietas tiesiskos un faktiskos apstākļus, kā arī tiesiskos jautājumus, kas šajā lietā rodas, jo [...] Tiesas rīcībā ir jābūt visiem elementiem, kas ir vajadzīgi, lai pārbaudītu tās kompetenci atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem un apstiprinošas atbildes gadījumā sniegtu lietderīgu atbildi uz šiem jautājumiem.”³⁴

Patiesa strīda esamības priekšnoteikumu, lai dalībvalsts tiesai netiktu atteikts sniegt prejudiciālo nolēmumu, EST attīstīja lietās *Foglia (No. 1 un No. 2)*. Minētajās lietās bija noslēgts līgums starp pircēju Novello un pārdevēju Foglia par itāļu deserta vīnu pārdošanu. Pirkuma līgumā puses bija vienojušās, ka Novello neatbild par jebkādiem prettiesiski uzliktiem nodokļiem, ja tādi tiek prasīti. Līdzīgs punkts bija ietverts arī līgumā starp Foglia un uzņēmumu Danzas, kura uzdevums bija nogādāt deserta vīna kastes pircējam Francijā, kur līguma noteikums paredzēja vienošanos, ka arī Foglia neatbild par jebkādiem prettiesiski uzliktiem nodokļiem. Šķērsojot robežu, Francijas varas iestādes piemēroja deserta vīniem patēriņa

³¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas 2003. gada 30. septembra spriedums lietā: C-224/01 Gerhard Köbler v Republik Österreich, ECR, p. I-10239.

³² Berry E., Hargreaves S. *European Union Law*, Second edition, Oxford: Oxford University Press, 2007, p. 85.

³³ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas 1995. gada 23. marta spriedums lietā: C-458/93 Criminal proceedings against Mostafa Saddik, ECR, p. I-00511.

³⁴ Eiropas Savienības Tiesa, Ieteikumi valstu tiesām par prejudiciālās tiesvedības ierosināšanu. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32016H1125\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32016H1125(01)) [aplūkots 2017. gada 20. martā]

nodokli, kuru Danza samaksāja un prasīja no Novello, bet pēdējais atteicās tos maksāt, jo uzskatīja, ka šāda nodokļu uzlikšana ir pretrunā Savienības tiesībām. Kad prasības pieteikums tika iesniegts Itālijas tiesā un tā vērsās pēc prejudiciālā nolēmuma, vaicājot, vai Danzas samaksātais nodoklis ir piemērots saskaņā ar Savienības noteikumiem, EST atteicās to sniegt, pamatojot to ar argumentu, ka starp pusēm nepastāv patiesa strīda. Savienības Tiesa secināja, ka, ierosinot šādu tiesas procesu Itālijā un iekļaujot šādu vienošanos abos līgumos, puses to ir darījušas ar mērķi panākt nolēmumu, kas nosaka, ka Francijas nodokļu piemērošana konkrētajā situācijā ir bijusi pretēja Eiropas Savienības tiesību aktiem. Attiecīgi EST norādīja, ja dalībvalstu tiesa izvēlas izmantot LESD 267. panta procedūru un uzdot jautājumu EST, tam ir jābūt nozīmīgam lietas iznākumā, un situācijās, kad starp pusēm nemaz nav īsta strīda, šāds lūgums pēc prejudiciāla nolēmuma nav pieļaujams saskaņā ar LESD 267. panta būtību.³⁵ Situācijās, kad EST no dalībvalsts sniegtās informācijas šaubās par patiesa strīda esamību lietā vai arī kāda no pusēm uz to norāda, tai ir tiesības pieprasīt papildus informāciju, pirms izlemt, vai pieņemt vai nepieņemt prejudiciālo jautājumu, kā tas tika darīts lietā *Vinal pret Orbat*.³⁶ Tomēr jānorāda, ka EST nav pienākuma pieprasīt papildus informāciju un tā var noraidīt prejudiciālo jautājumu uzreiz.³⁷

Savukārt trešais izņēmuma gadījums no vispārīgā principa, ka EST sniedz Eiropas Savienības tiesību aktu interpretāciju un vērtē spēkā esamību, ir situācijās, kad dalībvalsts tiesa vērsās pēc prejudiciālā nolēmuma ar hipotētisku jautājumu – tādu, kam lietā nav nozīmes vai arī dalībvalsts sniegtā informācijas par lietas faktiem ir tik neskaidra, ka tiesa nav ieguvusi pārlicību, ka jautājumam tomēr lietā ir nozīme.³⁸ Piemēram, kā lietā *Borsana* EST atteicās sniegt atbildi uz dalībvalsts uzdoto jautājumu par konkrētiem kriminālsodiem, kas tiek piemēroti dalībvalstī saskaņā ar dalībvalsts tiesību aktiem, atbilstību Savienības tiesībām, jo strīds, kura izskatīšanas laikā tika nolemts uzdot prejudiciālo jautājumu, notika civilprocesuālā kārtībā.³⁹

Ņemot vērā šos EST izveidotos izņēmuma gadījumus, kad Savienības tiesa var atteikties sniegt prejudiciālo nolēmumu, piemēram, nepietiekamas faktiskās un tiesiskās informācijas norādīšanas dēļ, ir būtiski norādīt, ka lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu saturu nosaka

³⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1981. gada 16. decembra spriedums lietā: C-244/80 Foglia v Novello, ECR, p. I-03045.

³⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1981. gada 14. janvāra spriedums lietā: C-46/80 Vianl v Orbat, ECR, p. I-00077.

³⁷ Berry E., Hargreaves S. *European Union Law*, Second edition, Oxford: Oxford University Press, 2007, p. 88

³⁸ Ibid.

³⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1998. gada 17. decembra spriedums lietā: C-2/97 Societa italiana petroli SpA v Borsana Srl, ECR, p. I-08597.

Tiesas Reglamenta 94. pants⁴⁰, bet praktiskās norādes sniedz “Ieteikumi valstu tiesām par prejudiciālās tiesvedības ierosināšanu” 14.–22. punkts.⁴¹ Tiesas reglaments nosaka, ka šādā lēmumā jābūt norādītiem: 1. fakti, kuriem ir nozīme lietā, kopsavilkumam; 2. dalībvalsts tiesību normām, kas piemērojamas lietā; 3. iemeslu izklāstam, kas bijis par pamatu prejudiciālā jautājuma uzdošanai EST. Savukārt “Ieteikumi valstu tiesām par prejudiciālās tiesvedības ierosināšanu” norāda uz iespējamo EST lēmumu nepieņemt prejudiciālo jautājumu, ja viens vai vairāki no elementiem nav norādīti, kas atgādina jau pašas EST izveidoto judikatūru šajā jautājumā.

Līdz ar iepriekš minēto, autore vēlas vērst uzmanību, lai gan EST savos spriedumos (piemēram, lietā *Irish Creamery Milk Suppliers*⁴²), atbildot uz jautājumu par labāko vēršanās laiku pēc prejudiciālā nolēmuma, ir teikusi, ka tas ir pašas dalībvalsts tiesas ziņā, un arī “Ieteikumos valstu tiesām par prejudiciālās tiesvedības ierosināšanu” ir norādījusi, ka vēlams vērsties tad, kad dalībvalsts tiesa “spēj definēt lietas tiesiskos un faktiskos apstākļus”, tomēr saskaņā ar pašas EST izveidoto izņēmumu – kad prejudiciālo nolēmumu atsaka sniegt, ja dalībvalsts tiesa nav norādījusi pietiekamu faktisko vai tiesisko kontekstu, secināms, ka dalībvalsts tiesa var vērsties nevis brīvi izvēlētajā laikā vai “vēlamajā” laikā, bet gan tikai tad, kad tā spēj piepildīt Tiesas reglamenta 94. pantā noteiktos elementus.

1.5. Prejudiciālā nolēmuma sekas

Pēc tam, kad dalībvalsts tiesa ir uzdevusi jautājumu EST un apturējusi tiesvedību lietā, aptuveni 17 – 18 mēnešu laikā EST pieņem prejudiciālo nolēmumu, nosūta to dalībvalsts tiesai, kura atjauno tiesvedību un turpina lietu skatīt pēc būtības.⁴³

Ja saskaņā ar LESD 267. pantu dalībvalsts tiesa būs lūgusi prejudiciālo nolēmumu par Savienības tiesību aktu interpretāciju, tad tas ir saistošs konkrētajai dalībvalsts tiesai kā attiecīgās Savienības tiesību normas interpretācija un tai ir pienākums konkrēto normu interpretēt tieši tā, kā to savā prejudiciālajā nolēmumā ir noteikusi EST.⁴⁴ Ja ar lūgumu pēc nolēmuma ir vērsusies zemākas instances tiesa, tad jāmin, ka šāds nolēmums ir saistošs ne tikai tai dalībvalsts tiesai, kas vērsās pēc lūguma, bet arī apelācijas un kasācijas instances tiesām, kas

⁴⁰ Eiropas Savienības Tiesas Reglaments. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:32012Q0929\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:32012Q0929(01)) [aplūkots 2017. gada 26. martā]

⁴¹ Eiropas Savienības Tiesa, Ieteikumi valstu tiesām par prejudiciālās tiesvedības ierosināšanu. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32016H1125\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32016H1125(01)) [aplūkots 2017. gada 26. martā]

⁴² Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas 1981. gada 10. marta spriedums lietā: C-36/80 Irish Creamery Milk Suppliers Association, ECR, p. I-00735.

⁴³ Kaczorowska A. *European Union Law*, Second edition, Routledge: Oxon, 2011, p. 283

⁴⁴ Arnall A., Dashwood A., Dougan M., Ross M., Spaventa E., Wyatt D. *European Union Law*, 5th edition, London: Sweet and Maxwell, 2006, p. 526

vēlāk šo lietu izskata.⁴⁵ Arī citām dalībvalstu tiesām ir tiesības prejudiciālo nolēmumu uzskatīt kā autoritatīvu un tādējādi izvairīties no tādu pašu prejudiciālo jautājumu uzdošanas.⁴⁶ Jāmin, ka pastāv arī striktāka nostāja starp tiesību zinātniekiem, kura paredz, ka EST nolēmumā sniegtā interpretācija ir saistoša ne tikai konkrētajai tiesai, kas uzdevusi jautājumu, bet arī citu dalībvalstu tiesām, kas piemēro iztulkoto tiesību normu. Tiesību zinātnieki pamato savu apsvērumu ar nepieciešamību pēc vienveidīgas ES tiesību normu piemērošanas – bez šāda vispāršaistoša prejudiciālā nolēmuma rakstura zustu tā jēga.⁴⁷ Tomēr jāuzsver, ka prejudiciālie nolēmumi nerada jaunas tiesību normas, bet gan tikai iztulko esošās, nodrošinot vienveidīgu saprati par Savienības tiesībām.⁴⁸

Situācijās, kad dalībvalsts tiesa ir lūgusi prejudiciālo nolēmumu par Savienības tiesību normas spēkā esamību, un EST atzīst konkrēto normu par spēkā esošu, tad gan dalībvalsts tiesa, kas vērsās pēc nolēmuma, gan citas dalībvalstu tiesas var piemērot attiecīgo normu. Ja tomēr kāda no dalībvalstu tiesām uzskata, ka konkrētā tiesību norma būtu jāatzīst par spēkā neesošu, jo tā neatbilst primāro tiesību normai, dalībvalsts tiesai ir tiesības vērsties atkārtoti pie EST.⁴⁹ Tomēr gadījumos, kad EST atzīst tiesību normu par spēkā neesošu, šāds nolēmums attiecas ne tikai uz dalībvalsts tiesu, kas vērsās pie EST, bet ir pietiekams attaisnojums arī citām dalībvalstu tiesām uzskatīt konkrēto normu par spēkā neesošu, pieņemot spiedumu lietā.⁵⁰ Savienības tiesa pasludina normu par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža un tikai ļoti retos gadījumos no šī principa atkāpjas, pasludinot to par spēkā neesošu no nolēmuma pieņemšanas brīža, ja tas ir nepieciešams tiesiskās noteiktības saglabāšanai.⁵¹

Tomēr jāmin, ka šāds prejudiciāls nolēmums, kas atzīst normu par spēkā neesošu nav šķērslis atkārtotai vērsšanās pēc prejudiciālā nolēmuma, ja dalībvalsts tiesa saskaras ar grūtībām noteikt, kādā apmērā norma ir spēkā neesoša vai kādas sekas tā rada.⁵² Jāmin, ka, lai gan EST ir tiesības atzīt normu par spēkā neesošu, tā tik un tā paliek spēkā esoša, jo tikai tai institūcijai, iestādei, struktūrai, kura ir pieņēmusi attiecīgo normu, ir tiesības to atcelt vai grozīt.⁵³ Tomēr

⁴⁵ Aut. Kolektīvs K. Šēves, Arņa Bukas, Kaspara Gailīša, Ģirta Strazdiņa zinātniskajā redakcijā, Eiropas Savienības tiesības, 1. daļa, Institucionālās tiesības, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 309.pp

⁴⁶ Arnall A., Dashwood A., Dougan M., Ross M., Spaventa E., Wyatt D., European Union Law, 5th edition, London: Sweet and Maxwell, 2006, p. 527

⁴⁷ Broberg M., Fenger N., Preliminary References to the European Court of Justice. Oxford: Oxford University Press, 2010, 441.-443.lpp

⁴⁸ Aut. Kolektīvs K. Šēves, Arņa Bukas, Kaspara Gailīša, Ģirta Strazdiņa zinātniskajā redakcijā, Eiropas Savienības tiesības, 1. daļa, Institucionālās tiesības, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 310.lpp

⁴⁹ Kaczorowska A. European Union Law, Second edition, Routledge: Oxon, 2011, p. 289

⁵⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas 1981. gada 13. maija spriedums lietā: C-66/80 International Chemical Corporation v Amministrazione delle finanze dello Stato, ECR, p. I-01191.

⁵¹ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas 1976. gada 8. aprīļa spriedums lietā: C-43/75 Defrenne v SABENA, ECR, p. I-00455.

⁵² Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas 1981. gada 13. maija spriedums lietā: C-66/80 International Chemical Corporation v Amministrazione delle finanze dello Stato, ECR, p. I-01191.

⁵³ Kaczorowska A. European Union Law, Second edition, Routledge: Oxon, 2011, p. 289

EST ir piešķīrusi sev pilnvaras aizvietot spēkā neesošās normas ar atbilstošām alternatīvām, kamēr attiecīgā iestāde izdara nepieciešamās darbības.⁵⁴

⁵⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1981. gada 13. maija spriedums lietā: C-66/80 International Chemical Corporation v Amministrazione delle finanze dello Stato, ECR, p. I-01191.

2. KONSTITUCIONĀLĀS TIESAS KĀ VIENS NO SUBJEKTIEM

Analizējot lietā *Dorsch* izvirzītos kritērijus, kuriem piepildoties, dalībvalsts nacionālā tiesa ir uzskatāma par “tiesu” LESD 267. panta izpratnē, rodas jautājums, vai arī dalībvalstu konstitucionālās tiesas atbilst Eiropas Savienības tiesību izpratnei par jēdzienu “tiesa” saturu un ir uzskatāmas par panta subjektiem. Atbildi uz jautājumu savā promocijas darbā ir sniedzis Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedras docents Arnis Buka, secinot, ka “formāli konstitucionālās tiesas atbilst iepriekš aplūkotojām *Dorsch* lietā dotajiem “tiesas” kritērijiem un arī EST atbilde praksē ir bijis viennozīmīgs “jā”.⁵⁵ Kā norāda A. Buka, EST, izskatot konstitucionālo tiesu uzdotos prejudiciālos jautājumus, spriedumos ne reizi nav sniegusi detalizētu analīzi, vērtējot konstitucionālo tiesu atbilstību lietā *Dorsch* noteiktajiem kritērijiem, acīmredzami pieņemot faktu, ka konstitucionālās tiesas ietilpst LESD 267. panta subjektu lokā, kā pašsaprotamu.⁵⁶ Tā rezultātā ir radusies situācija, ka viennozīmīgi ir skaidrs, ka konstitucionālās tiesas ir tiesīgas vērsties pēc prejudiciāla nolēmuma, taču neskaidrības rada, vai saskaņā ar panta 3. daļu, tās būtu jāuzskata par “tiesu, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt”.

2.1. Eiropas Savienības tiesību avotos paustais viedoklis par konstitucionālo tiesu kā panta subjektu

Pirmā konstitucionālā tiesa, kas jebkad ir vērsusies pēc prejudiciālā nolēmuma, ir Beļģijas *Cour d'arbitrage* (kopš 2007. gada 7. maija nosaukums mainīts uz *Cour constitutionnelle*), lūdzot interpretēt Padomes Direktīvas 93/16/EEK par ārstu brīvas pārvietošanās veicināšanu un viņu diplomu, sertifikātu un citu kvalifikāciju apliecināšanu dokumentu savstarpēju atzīšanu 31. pantu. Kaut arī šis bija pirmais gadījums, kad iesniedzējtiesa bija dalībvalsts konstitucionālā tiesa, Eiropas Savienības Tiesa, sniedzot atbildes uz uzdotajiem jautājumiem, spriedumā pat neapskatīja iesniedzējtiesas kā konstitucionālās tiesas raksturu un atbilstību LESD 267. panta subjektu lokam.⁵⁷ Savukārt divus gadus vēlāk arī Austrijas Konstitucionālā tiesa lūdza sniegt prejudiciālu nolēmumu ar lūgumu interpretēt LESD 112. pantu (tobrīd – 92. pantu). Savienības tiesa pirms interpretācijas sniegšanas spriedumā uzsver, ka saskaņā ar izveidoto judikatūru, dalībvalsts tiesa ir tā, kurai, izskatot strīdu, ir tiesības

⁵⁵ Buka A. Promocijas darbs, Prejudiciālie nolēmumi Eiropas Savienībā: Aktuālie problēmjautājumi un tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas, 123. lpp

⁵⁶ Buka A., Satversmes tiesas iespējas lūgt prejudiciālo nolēmumu Eiropas Savienības tiesai. Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 521.lpp

⁵⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas 1998. gada 16. jūlija spriedums lietā: C-93/97 Federation belge des chambres syndicales de medecins ASBL pret Gouvernement flamand, Gouvernement de la Communaute francaise un Conseil des ministres, ECR, p. I-04837.

izlemt, vai tai ir nepieciešams prejudiciālais nolēmums, lai pieņemtu spriedumu lietā, kā arī noteikt kādus jautājumus tā uzdod EST.⁵⁸ No spriedumiem secināms, ka Savienības tiesa, pieņemot dalībvalsts konstitucionālo tiesu lūgumus un sniedzot prejudiciālo nolēmumu, netieši ir atzinusi, ka arī konstitucionālās tiesas ir tiesīgas izmantot prejudiciālo nolēmumu procedūru, tomēr ne šajos, ne arī turpmākajos spriedumos nesniedzot detalizētu analīzi.⁵⁹

Pirmais Savienības tiesību avots, kurā *expressis verbis* atzīta konstitucionālo tiesu atbilstība lietā *Dorsch* izveidotajiem kritērijiem, ir ģenerālvokātes Julianas Kokotes secinājumi lietā C-239/07. Šī lieta ir nozīmīga arī ar to, ka tas ir pirmais Lietuvas Konstitucionālās tiesas lūgums prejudiciālā nolēmuma saņemšanai. Analizējot lietas pieņemamību, ģenerālvokāte J. Kokote secina, ka “par *Konstitucinis Teismas* tiesas statusu nav nekādu šaubu. Arī konstitucionālās tiesas ir uzskatāmas par tiesu EKL 234. panta (šobrīd LESD 267. pants – aut. piez.) izpratnē.”⁶⁰ Papildus tam ģenerālvokāte uzskata par nepieciešamu komentēt vienu no “tiesas” jēdziena kritērijiem: “Turklāt *Konstitucinis Teismas* pamata prāvā ir arī pienākums pieņemt lēmumu ar tiesas nolēmuma raksturu. Šajā sakarā nav nozīmes, vai tiesvedībā par tiesību normu likumības kontroli, kas notiek pēc Seima deputātu grupas pieteikuma, ir strīds. Tieši otrādi, no vienas puses, svarīgi ir tas, ka tiesvedība nav administratīvais process, kurā indivīds strīdas ar tiesu, kas izpilda iestādes funkcijas. No otras puses, tiesa nevar darboties tikai kā konsultatīva komisija. Šajā ziņā jāatzīst, ka pamata prāvā ir runa par jau spēkā stājušā likuma izvērtēšanu. Tātad tā nav konstitucionālās tiesas uzklauššana likumdošanas procedūrā.”⁶¹ Ar attiecīgā kritērija detalizētu analīzi, ģenerālvokāte norāda, ka ir būtiski pārbaudīt kādā procesā konstitucionālā tiesa izskata lietu, jo var pastāvēt situācijas, kad arī dalībvalstu konstitucionālās tiesas netiktu uzskatītas par tiesām LESD 267. panta izpratnē.⁶² Kā norāda docents A. Buka, “nepietiek tikai ar institūcijas kā konstitucionālās tiesas formālo statusu, bet katrā konkrētā lietā būtu jāanalizē atsevišķi tas, kāda lieta tiek izskatīta šajā konstitucionālajā tiesā.”⁶³ Kā piemēru docents min dažu dalībvalstu

⁵⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 2001. gada 8. novembra spriedums lietā: C-143/99 *Adria-Wien Pipeline GmbH un Wietersdorf & Peggauer Zementwerke GmbH* pret *Finanlandesdirektion für Karnten*, ECR, p. I-08365.

⁵⁹ Sk., piemēram, pēc Beļģijas Konstitucionālās tiesas (agrāk – *Cour d'arbitrage*) lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu tika pasludināts 1998. gada 16. jūlija spriedums lietā C-93/97 *Fédération belge des chambres syndicales de médecins*, 2004. gada 1. oktobra rīkojums lietā C-480/03 *Clerens*, kā arī 2007. gada 26. jūnija spriedums lietā C-305/05 *Ordre des barreaux francophones et germanophone u.c.* un 2008. gada 1. aprīļa spriedums lietā C-212/06 *Gouvernement de la Communauté française un Gouvernement wallon*.

⁶⁰ Ģenerālvokātes Julianas Kokotes secinājumi lietā C-239/07 *Julius Sabautauskas and others*, ECR, I-07523.

lpp

⁶¹ Turpat.

⁶² Buka A., *Promocijas darbs, Prejudiciālie nolēmumi Eiropas Savienībā: Aktuālie problēmjaudājumi un tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas*, 124. lpp

⁶³ Turpat.

konstitucionālo tiesu kompetenci izskatīt lietas preventīvās konstitucionālās kontroles kārtībā, kā rezultātā tiesa dod atzinumu par vēl nepieņemtu likumu.

Kādā citā lietā ģenerālvokāte Juliana Kokote secinājumos norāda, ka konstitucionālo tiesu vēršanās ar lūgumiem sniegt prejudiciālo nolēmumu “īpaši skaidri parāda, ka arī tiesvedībā valsts konstitucionālajās tiesās var rasties Kopienas tiesību jautājumi, kas ir būtiski lēmuma pieņemšanai attiecīgajā konstitucionālajā strīdā.”⁶⁴ Tā kā prejudiciālo nolēmumu institūta mērķis ir vienota Savienības tiesību interpretācija un piemērošana visās tās dalībvalstīs, tad arī konstitucionālo tiesu ne tikai tiesu sistēmas tiesu tiesības vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma šķiet pašsaprotams un loģisks solis vienotas izpratnes garantēšanai. Turklāt prejudiciālo nolēmumu procedūra ir cieši saistīta arī ar personas tiesībām uz taisnīgu tiesu garantēšanu. Tā kā konstitucionālās tiesas kā efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis tiek izmantots, lai nodrošinātu cilvēka pamattiesību ievērošanu, tas varētu tikt pretrunīgi vērtēts, ja, no vienas puses, tiesa pilda “*sargsuņa funkciju*”, bet, no otras puses, nenodrošina personas tiesības uz taisnīgu tiesu, nevēršoties ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu situācijās, kad tiesai tas ir nepieciešams, lai pieņemtu spriedumu lietā.

Savukārt ģenerālvokāts Pedro Kruss Viljalons uzsver, ka aizvien jaunu konstitucionālo tiesu vēršanās ar prejudiciālajiem jautājumiem no tām dalībvalstīm, kas iepriekš 267. panta procedūru nav izmantojušas, ir “apstiprinājums norisei, kas sāk kļūt par parastu.”⁶⁵ Ģenerālvokāts norāda “lai efektīvāk izmantotu Savienības sistēmu, īpaši dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir aicinātas arvien biežāk rīkoties kā tiesas LESD 267. panta izpratnē. To, ka konstitucionālās tiesas, kas ir izveidotas vairumā dalībvalstu, tikai ārkārtas gadījumos bija vērsušās Tiesā, lai saņemtu juridisko palīdzību vai sadarbības ietvaros nodrošinātu Eiropas Savienības tiesību vienveidīgu interpretāciju, agrāk varēja pietiekami izskaidrot ar to specifiskumu. Vispārējā situācija sāk mainīties, un šis prejudiciālais jautājums, iespējams, to tikai apstiprina.”⁶⁶

Visbeidzot būtiski pieminēt EST spriedumu lietā C-156/15. Iesniedzējtiesa – Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments – lūdz sniegt prejudiciālu nolēmumu par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2002/47/EK par finanšu nodrošinājuma līgumiem (turpmāk – Direktīva 2002/47/EK) interpretāciju, kopā uzdodot EST četrus prejudiciālos

⁶⁴ Ģenerālvokātes Julianas Kokotes secinājumi lietā C-169/08 Presidente del Consiglio dei Ministri pret Regione autonoma della Sardegna, ECR, I-10821. lpp

⁶⁵ Ģenerālvokāta Pedro Krusa Viljalona secinājumi lietā C-62/14 Peter Gauweiler, Bruno Bandulet, Wilhelm Hankel, Wilhelm Nölling, Albrecht Schachtschneider, Joachim Starbatty, Roman Huber u.c. un Fraktion DIE LINKE im Deutschen Bundestag pret Deutscher Bundestag. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-62/14&td=ALL> [aplūkots 2017. gada 15. maijā]

⁶⁶ Turpat.

jautājumus. Iesniedzējtiesa pati norāda, ka divi no jautājumiem pamatlietas kontekstā ir hipotētiski, bet “tā tos tomēr uzskata par būtiskiem saistībā ar iespējamu Finanšu nodrošinājuma likuma konstitucionalitātes pārbaudi.”⁶⁷ Ģenerālvokāts Macejs Špunars secinājumos norāda, ka “prejudiciālu nolēmumu pamatojums nav konsultatīvu atzinumu sniegšana par vispārīgiem vai hipotētiskiem jautājumiem, bet gan nepieciešamība faktiski atrisināt strīdu. Ja iesniedzējtiesai būtu jāvēršas Satversmes tiesā ar jautājumu par konstitucionalitāti, nekas neliegtu Satversmes tiesai, ja tā to uzskatītu par vajadzīgu, vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.”⁶⁸ Neanalizējot formulējuma “ja tā to uzskatītu par vajadzīgu” nozīmi, varētu šķist, ka ģenerālvokāts M. Špunars ir atbildējis uz tiesību zinātnē neviennozīmīgi aplūkoto jautājumu par konstitucionālo tiesu atbilstību LESD 267. panta 2. vai 3. daļas subjektu lokam. Proti, formulējums pirmsšķietami liek domāt, ka konstitucionālās tiesas ir uzskatāmas par LESD 267. panta 2. daļas subjektiem un tādējādi tām ir tikai tiesības, ne pienākums vērsties ar lūgumu pēc prejudiciālā nolēmuma. Šādu pozīciju pastiprina arī pantā ietvertais formulējums: “Ja šādu jautājumu ierosina kādas dalībvalsts tiesā, šī tiesa, ja tā uzskata, ka ir vajadzīgs Tiesas nolēmums par šo jautājumu [...]”⁶⁹ Tomēr šāda ģenerālvokāta secinājuma analīze nav uzskatāma par atbilstošu judikatūrai. Saskaņā ar Savienības tiesas spriedumu lietā *Cilfit* “no 177. panta (šobrīd 267. pants – aut. piez.) otrās un trešās daļas savstarpējās saiknes izriet, ka tiesām, kas minētas trešajā daļā, ir tādas pašas tiesības lemt par to, vai sprieduma pieņemšanai ir nepieciešams lēmums par kādu Kopienų tiesību jautājumu, kā jebkurai citai valsts tiesai. Šīm tiesām tāpēc nav pienākuma vērsties Tiesā, lai noskaidrotu jautājumu, kas ierosināts saistībā ar Kopienų tiesību interpretāciju, ja šis jautājums nav būtisks.”⁷⁰ Līdz ar to secināms, ka ģenerālvokāta sniegtais formulējums “ja tā to uzskatītu par vajadzīgu” attiecas gan uz LESD 267. panta 2. daļas, gan 3. daļas subjektiem.

Docents A. Buka promocijas darbā secina, ka detalizēts analīzes trūkums drīzāk ir tiesas veidota uzmanīga pieeja.⁷¹ No vienas puses, tādējādi stimulējot un pat aicinot konstitucionālās tiesas aktīvi izmantot LESD 267. panta procedūru, bet, no otras puses, neuzliekot

⁶⁷ Ģenerālvokāta Maceja Špunara secinājumi lietā C-156/15 SIA “Private Equity Insurance Group” pret AS “Swedbank”. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-156/15&td=ALL> [aplūkots 2017. gada 15. maijā].

⁶⁸ Turpat.

⁶⁹ Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija: Eiropas Savienības līgums. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:12012E/TXT> [aplūkots 2017. gada 16. maijā]

⁷⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1982. gada 6. oktobra spriedums lietā: C-283/81 Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v. Ministry of Health. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=283/81&td=ALL> [aplūkots 2017. gada 16. maijā]

⁷¹ Buka A., Promocijas darbs, Prejudiciālie nolēmumi Eiropas Savienībā: Aktuālie problēmjautājumi un tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas, 124. lpp

konstitucionālajām tiesām kā pienākumu vērsties, jo pretējā gadījumā institūta regulāra izmantošana varētu tikt apdraudēta.

2.2. Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālo tiesu prakse

Pirmais konstitucionālo tiesu lūgums sniegt prejudiciālo nolēmumu tika izteikts no Beļģijas *Cour d'arbitrage* (kopš 2007. gada 7. maija nosaukums mainīts uz *Cour constitutionnelle*) 1997. gada 19. janvārī,⁷² kā 2.1. sadaļā jau tika norādīts. Savukārt jau 1999. gada 10. martā arī Austrijas Konstitucionālā tiesa pirmo reizi izmantoja LESD 267. panta procedūru.⁷³ Kopš abu dalībvalstu konstitucionālo tiesu pirmajiem lēmumiem, tās arī turpmāk ir regulāri izmantojušas LESD 267. panta procedūru. Kā norāda tiesību zinātnieki, Beļģijas un Austrijas “konstitucionālās tiesas gandrīz vienmēr izvēlēsies lūgt ES Tiesai prejudiciālo nolēmumu, ja konstitucionālās tiesas jurisdikcijām nonākušā lietā būs jāizvērtē nacionālās tiesību normas atbilstība ES tiesībām.”⁷⁴

Nākamās dalībvalsts konstitucionālās tiesas lēmums vērsties pie EST bija jāgaida astoņi gadi – Lietuvas Konstitucionālā tiesa ar lēmumu, kas pieņemts 2007. gada 8. maijā, vērsās ar lūgumu pēc prejudiciāla nolēmuma, lūdzot interpretēt Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/54/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu 20. pantu.⁷⁵ Kā norādīts 2.1. sadaļā, spriedums ir būtisks arī ar faktu, ka tā ietvaros, sniedzot secinājumus, ģenerāldvokāte pirmo reizi *expressis verbis* noteica, ka arī konstitucionālās tiesas ir uzskatāmas par LESD 267. panta subjektiem.

Savukārt jau gadu vēlāk arī Itālijas Konstitucionālā tiesa lūdza sniegt prejudiciālo nolēmumu par LESD 56. panta un 107. panta (tobrīd attiecīgi 49. un 87. pants) interpretāciju.⁷⁶ Kā norāda ģenerālvokāte Juliana Kokote, “šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pagrieziena punkts Itālijas *Corte costituzionale* judikatūrā. Ja Itālijas *Corte costituzionale* līdz šim noliedza, ka tā ir tiesa EKL 234. panta (šobrīd LESD 267. pants – aut. piez.) izpratnē, tad tagad tā ierindojas to valstu konstitucionālo tiesu skaitā, kurām ir aktīva sadarbība ar

⁷² Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas 1998. gada 16. jūlija spriedums lietā: C-93/97 *Federation belge des chambres syndicales de medecins ASBL pret Gouvernement flamand, Gouvernement de la Communauté française un Conseil des ministres*, ECR, p. I-04837.

⁷³ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas 2001. gada 8. novembra spriedums lietā: C-143/99 *Adria-Wien Pipeline GmbH un Wietersdorf & Peggauer Zementwerke GmbH pret Finanzlandesdirektion für Karnten*, ECR, p. I-08365.

⁷⁴ Buka A., Promocijas darbs, Prejudiciālie nolēmumi Eiropas Savienībā: Aktuālie problēmjautājumi un tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas, 127. lpp

⁷⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas 2008. gada 9. oktobra spriedums lietā: C-239/07 *Sabatoukas and Others*, ECR, I-07523. lpp

⁷⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienas) Tiesas 2009. gada 17. novembra spriedums lietā: C-169/08 *Presidente del Consiglio dei Ministri*, ECR, I-10821. lpp

Tiesu.”⁷⁷ Kā norādīja Itālijas Konstitucionālā tiesa, tās iemesls neiesaistīties dialogā ar EST bija cieši saistīts ar tās funkcijām – konstitucionālās kontroles un tās lomu kā augstākajam uzticības garantētājam Konstitūcijai, tādēļ tā nevarēja tikt uzskatīta par tiesu iestādi LESD 267. panta (tobrīd – 177. panta) izpratnē.⁷⁸ Tomēr, kā norāda tiesību zinātnieki, minētais tiesas arguments, lai nevērstos pie EST, ir kalpojis tikai kā “*aizsegs*”, slēpjot aiz tā ideju par “stratēģisko duālismu” – konceptu par divām dažādām savstarpēji nesaistītām tiesību sistēmām, tādējādi, no vienas puses, pieļaujot Eiropas Savienības tiesību pastāvēšanu līdzās nacionālajām tiesībām, bet, tai pašā laikā nodrošinot, ka tā notiek ar brīvu Itālijas tiesiskā regulējuma starpniecību. Tomēr ar laiku tika saprasts, ka šāda “*izolējoša*” pieeja aizvien vairāk kļuva neefektīva un norādīja uz aizvien pieaugušo faktiski pastāvošo monismu.⁷⁹

Tā kā Itālijas Konstitucionālā tiesa līdz šim nebija izmantojusi panta procedūru, uzskatot, ka nav tās subjekts, tā lūgumā sniegt prejudiciālo nolēmumu norāda, ka “tiesas jēdziens EKL 234. panta (šobrīd LESD 267. pants – aut. piez.) izpratnē ir izsecināms no Kopienu tiesībām, nevis no iesniedzējtiesas iestādes statusa valsts tiesībās un ka tā katrā ziņā atbilst visiem nosacījumiem, lai varētu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu,”⁸⁰ tādējādi norādot uz gatavību sākt sadarbību ar EST.

Ar 2011. gada 9. jūnija lēmumu arī Spānijas konstitucionālā tiesa izdarīja izvēli par labu dialoga veidošanai ar EST un iesniedza lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par Padomes pamatlēmuma 2002/584/TI par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm interpretāciju.⁸¹ Līdzīgi kā Itālijas, tā arī Spānijas Konstitucionālā tiesa ilgu laika posmu “*pretojās*” sadarbībai ar EST caur prejudiciālo nolēmumu procedūru Spānijā izveidotā tiesiskā regulējuma un institucionālās sistēmas dēļ. Spānijas Konstitucionālā tiesa nav uzskatāma par piederīgu tiesu varas atzaram, attiecīgi arī tās funkcijas nav tieši saistītas ar Eiropas Savienības tiesību piemērošanu. Saskaņā ar atbilstošajiem Spānijas tiesību aktiem konstitucionālajai tiesai nav jurisdikcijas pār Eiropas Savienības tiesībām, izņemot starptautisko līgumu konstitucionālo pārbaudi, t.sk., Eiropas Savienības tiesību aktu. Tomēr līdz pat 2011. gadam, kad tika pieņemts lēmums vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma, Spānijas Konstitucionālās tiesas arguments, lai izvairītos no dialoga ar EST, bija pavisam vienkāršs –

⁷⁷ Ģenerāladvokātes Julianas Kokotes secinājumi lietā C-169/08 Presidente del Consiglio dei Ministri pret Regione autonoma della Sardegna, ECR, I-10821. lpp

⁷⁸ Repetto G. Pouring New Wine into New Bottles? The preliminary Reference to the CJEU by the Italian Constitutional Court. German Law Journal, 2015, Volume 16, No. 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 5. maijā]

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2009. gada 17. novembra spriedums lietā: C-169/08 Presidente del Consiglio dei Ministri, ECR, I-10821. lpp

⁸¹ Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 26. februāra spriedums lietā: C-399/11 Melloni. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 5. maijā]

Eiropas Savienības tiesības nav konstitucionālo tiesību jautājums. Šāds tiesas viedoklis tika izveidots jau pirmajā tās izskatīšanas lietā, kurā tiesai nācās saskarties ar Eiropas Savienības tiesību jautājumiem, norādot, ka prejudiciālo nolēmumu procedūra ir jāizmanto tiesu sistēmas tiesām ne konstitucionālajai tiesai. Tomēr ar laiku tiesai nācās saskarties ar aizvien vairāk lietām, kas tomēr bija tieši saistītas ar Eiropas Savienības tiesībām, un pat atzīt tiesu sistēmas tiesas spriedumu par spēkā neesošu, jo konkrētajā lietā netika sniegts lūgums pēc prejudiciālā nolēmuma, kad tas būtu bijis jālūdz. Šādu līdzīgu spriedumu rezultātā Spānijas Konstitucionālā tiesa, izveidojot vairākus izņēmumus no sava iepriekš definētā principa “Eiropas Savienības tiesības nav konstitucionālo tiesību jautājums” un pati lietā pārbaudot ar Eiropas Savienības tiesībām saistītus jautājumus, izveidoja jaunu doktrīnu, kā rezultātā tika lūgts arī nolēmums prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai.⁸²

Savukārt Francijas Konstitucionālā tiesa pirmo reizi kopš tās pievienošanās Eiropas Savienībai vērsās ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu 2013. gada 4. aprīlī, gandrīz divus gadus kopš Spānijas Konstitucionālās tiesas lūguma, arī lūdzot interpretēt Padomes pamatlēmumu 2002/584/TI par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm (turpmāk – Pamatlēmums 2002/584/TI).⁸³ Arī Francijas Konstitucionālā tiesa līdzīgi kā Spānijas sākotnēji norādīja uz tās neatbilstību LESD 267. panta subjektu lokam tās ierobežotās jurisdikcijas dēļ. No 2010. gada, kad spēkā stājās jaunieviestais *question prioritaire de constitutionnalité* mehānisms⁸⁴, kas paredz jebkuras personas, kura ir cēlusi prasību tiesā, norādīt uz lietā piemērojamās tiesību normas neatbilstību Konstitūcijā garantētajām cilvēka pamattiesībām, Francijas Konstitucionālās tiesas kompetence tika būtiski paplašināta. Līdz tam tiesai bija kompetence skatīt tikai parlamenta likumprojektu atbilstību konstitūcijai, proti, *ex ante* pārbaude starp likumprojekta pieņemšanas un izsludināšanas stadijām, taču pēc reformas tās kompetencē ir arī jau spēkā stājušos tiesību aktu izvērtēšana. Tomēr starptautisko līgumu, t.sk., Eiropas Savienības tiesību aktu konstitucionālā kontrole nav tās kompetencē.⁸⁵

Turpinot par pirmo prejudiciālo nolēmumu pēc 60 gadu ilga “klusēšanas” perioda, Francijas Konstitucionālajai tiesai izskatāmajā lietā radās šaubas par to, vai nacionālais tiesību

⁸² Rodriguez-Izquierdo Serrano M. The Spanish Constitutional Court and Fundamental Rights. Adjudication After the First Preliminary Reference. German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 5. maijā]

⁸³ Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 30. maija spriedums lietā: C-168/13 Jeremy F. V Premier ministre. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 5. maijā]

⁸⁴ Sk. sīkāk Francija Republikas Konstitucionālās tiesas mājaslapā. Pieejams: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/english/homepage.14.html>

⁸⁵ Millet F., Perlo N. The First Preliminary Reference of the French Constitutional Court to the CJEU: Révolution de Palais or Revolution in French Constitutional Law? German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]

akts, ar ko transponēts Pamatlēmuma 2002/584/TI 27. un 28. pantu, ir ieviests atbilstoši, nosakot, ka “izmeklēšanas palāta 30 dienu laikā pēc pieprasījuma saņemšanas pieņem nolēmumu, kas nav pārsūdzams, [...]” taču attiecīgais Eiropas Savienības tiesību akts tieši nenosaka, vai dalībvalstij ir jāgarantē pārsūdzības iespējas. Tieši pārsūdzības institūta nenodrošināšanas dēļ pieteicējs lietā norādīja, ka tam ir radīts tiesības efektīvi vērsties tiesā pārkāpums. Konstitucionālā tiesa, analizējot, Pamatlēmuma 2002/584/TI tiesību normas, secināja, ka tā nespēj noteikt precīzu Eiropas likumdevēja nolūku šajā aspektā, tādēļ ir nepieciešams EST nolēmums, lai Francijas Konstitucionālā tiesa varētu pieņemt spriedumu lietā.⁸⁶ Kā secināms no lietas būtības, Francijas Konstitucionālā tiesa, lūdzot prejudiciālo nolēmumu, rīkojās atbilstoši tai piešķirtajai kompetencei, izskatot nacionālās tiesību normas atbilstību konstitūcijā garantētajām cilvēka pamattiesībām. Tomēr šī lieta atšķiras no citām Francijas Konstitucionālās tiesas izskatītajām ar to, ka lietā piemērojamā tiesību norma tika transponēta no Eiropas Savienības tiesībām un tā kā tiesai radās šaubas par tās interpretāciju, bija nepieciešams EST nolēmums, lai izspriestu lietu. Tādējādi tiesa ar šāda prejudiciālā jautājuma uzdošanu apstiprināja jau Eiropā pastāvošo praksi par nepieciešamo sadarbību ar EST arī konstitucionālajos strīdos un norādīja uz prejudiciālo nolēmumu procedūru kā “*pirms pārbaudes*” posmu, kas ir jāveic, pirms nacionālo tiesību aktu konstitucionalitātes izvērtēšanas.

Kā nākamā konstitucionālā tiesa, kas mainīja savu nostāju un pirmo reizi tās pastāvēšanas vēsturē vērsās ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, ir jāmin Vācijas Konstitucionālā tiesa. 2014. gada 14. janvārī tā pieņēma lēmumu izmantot LESD 267. pantā iestrādāto prejudiciālo nolēmumu procedūru, lūdzot izvērtēt Eiropas Centrālās bankas Padomes 2012. gada 6. septembra lēmumu par dažām tehniskām iezīmēm saistībā ar Eurosistēmas tiešajiem monetārajiem darījumiem sekundārajos valstu obligāciju tirgos (turpmāk – lēmumi saistībā ar TMD) spēkā esamību, kā arī sniegt LESD 119., 123., 127. panta un 4. protokola par Eiropas Centrālo banku sistēmas statūtiem un Eiropas Centrālās bankas statūtiem 17. līdz 24. panta interpretāciju.⁸⁷ Vācijas Konstitucionālajā tiesā tika iesniegtas vairākas konstitucionālās sūdzības, norādot, ka Eiropas Centrālā banka ir pārkāpusi tās piešķirto pilnvaru apjomu, iejaucoties dalībvalstu kompetencē, un attiecīgi tās izdotie lēmumi saistībā ar TMD ir *ultra vires*, kā arī pārkāpj Vācijas Pamatlikumā noteikto demokrātijas principu.⁸⁸

⁸⁶ Millet F., Perlo N. The First Preliminary Reference of the French Constitutional Court to the CJEU: Révolution de Palais or Revolution in French Constitutional Law? German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]

⁸⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2015. gada 16. jūnija spriedums lietā: C-62/14 Gauweiler and Others. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]

⁸⁸ Turpat.

Saskaņā ar Vācijas Konstitucionālajai tiesai piešķirto kompetenci, tiesai nozīmīgs EST nolēmums var būt situācijās, kad tai ir jāinterpretē Konstitūcijā ietvertās tiesību normas saskaņā ar Eiropas Savienības tiesību aktiem (*ultra vires* tiesību akti, kuriem ietekme uz Vācijas “konstitucionālo identitāti”), kā arī tad, ja lietā piemērojamais nacionālais akts ir transponēts no Eiropas Savienības tiesību aktiem un konstitucionālajā sūdzībā norādīts par tā neatbilstību konstitūcijā garantētajām cilvēka pamattiesībām. Visos citos gadījumos vēršanās pie EST ar prejudiciāla jautājuma uzdošanu ir tiesu sistēmas tiesas kompetencē.⁸⁹ Turklāt Vācijas Konstitucionālās tiesas sadarbība var ar EST notikt divējādi. Pirmkārt, paredzot mehānismu tieši vērsties ar lūgumu pēc prejudiciālā nolēmuma, kā konkrētajā lietā, un, otrkārt, uzraugot vispārējo jurisdikciju tiesu, kuras saskaņā ar LESD 267. pantu ir uzskatāmas par pēdējās instances tiesām, pienākumu vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma. Atbilstoši otrajam mehānismam EST Vācijas Konstitūcijas izpratnē tiek uzskatīta par “taisnīgu tiesnesi”, tādējādi, ja LESD 267. panta 3. daļas subjekts nav vērsies ar lūgumu pie EST un attiecīgi nav garantējis Konstitūcijā piešķirtās tiesības “uz taisnīgu tiesnesi”, prasītājs lietā var pieprasīt lūgt prejudiciālo nolēmumu caur konstitucionālās sūdzības procedūru.⁹⁰

Konkrētajā lietā Vācijas Konstitucionālā tiesa “uzdod prejudiciālu jautājumu kontekstā, kuru tā kvalificē kā Savienības tiesību aktu, kuram ir ietekme uz Vācijas Federatīvās Republikas “konstitucionālo identitāti”, *ultra vires* pārbaudi.”⁹¹ Saskaņā ar valsts tiesību normām šāda *ultra vires* pārbaude tiek veikta tajās situācijās, kad Eiropas Savienības iestāde vai struktūra ir pieņēmusi tiesību aktu acīmredzami pārsniedzot tām piešķirto pilnvaru apjomu un “pārkāpums ir “pietiekami būtisks”, ņemot vērā tiesiskai valstij raksturīgos kompetences piešķiršanas un tiesiskuma principus.”⁹² Konstitucionālajā procesā izskatāmajā lietā Vācijas Konstitucionālajai tiesai bija nepieciešams EST nolēmums, lai pieņemtu spriedumu. Attiecīgi, ja tiktu atzīts, ka Eiropas Centrālā banka ir rīkojusies *ultra vires*, Vācijas likumdevējam Bundestāgam un Vācijas Centrālajai bankai Bundesbank būtu jāatturas no darbībām, kas saistītas ar Eiropas Centrālās bankas izdoto lēmumu,⁹³ tomēr EST, sniedzot prejudiciālo nolēmumu, nolēma, ka Eiropas

⁸⁹ Lohse E. J. The German Constitutional Court and Preliminary References – Still a Match not Made in Heaven? German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ģenerālvokāta Pedro Krusa Viljalona secinājumi lietā: C-62/14 Gauweiler and Others. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]

⁹² Turpat.

⁹³ Lohse E. J. The German Constitutional Court and Preliminary References – Still a Match not Made in Heaven? German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]

Savienības tiesību akti, kurus lūgts interpretēt, ļauj bankai pieņemt valsts obligāciju iegādes programmu.⁹⁴

Visbeidzot jānorāda, ka Vācijas Konstitucionālā tiesa “beigu beigās uzņemas pēdējās instances tiesas statusu LESD 267. panta izpratnē, kas ir īpašas sadarbības attiecību un labvēlīgas attieksmes pret tā saukto “integrācijas programmu” principu izpausme.”⁹⁵ Tomēr, neskatoties uz pirmsšķītamo Konstitucionālās tiesas pozitīvo nostāju attiecībā pret sadarbību ar EST, jāsecina, ka nacionālie tiesību akti būtiski ierobežo tiesas kompetenci izmantot prejudiciālo nolēmumu procedūru, turklāt jāņem vērā arī ir pašas tiesas neieinteresētība izmantot LESD 267. pantā piešķirto tiesību, tādēļ, kā norāda tiesību zinātnieki, iespējamais otrais prejudiciālais nolēmums varētu tikt lūgts tikai izņēmuma situācijās, kad Eiropas Savienības institūcijas izdotais *ultra vires* akts būtu būtisks pārkāpums kādā “*īpašā jomā, īpašā laikā*”.⁹⁶

Ar pirmo lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam Slovēnijas Konstitucionālā tiesa vērsās 2014. gada 6. novembrī, lūdzot izvērtēt Komisijas paziņojuma par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu no 2013. gada 1. augusta atbalsta pasākumiem banku labā saistībā ar finanšu krīzi (turpmāk – Banku darbības paziņojums) spēkā esamību, kā arī interpretēt Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2012/30/ES par to, kā vienādošanas nolūkā koordinēt nodrošinājumus, ko saistībā ar akciju sabiedrību veidošanu un to kapitāla saglabāšanu un mainīšanu dalībvalstis prasa no sabiedrībām Līguma par Eiropas Savienības darbību 54. panta otrās daļas nozīmē, lai aizsargātu sabiedrību dalībnieku un trešo personu intereses (turpmāk – Direktīva 2012/30/EK) un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2001/24/EK par kredītiestāžu reorganizāciju un likvidāciju (turpmāk – Direktīva 2001/24/EK).⁹⁷ Konkrētajā situācijā konstitucionālās tiesas procesā tika izskatītas valsts tiesību normas, kuras ieviestas ar Banku darbības paziņojumu, atbilstība konstitūcijai. Turklāt Pieteicēji norāda, ka Banku darbības paziņojums neatbilst ne tikai Slovēnijas Konstitūcijai, bet arī Direktīvām 2012/30/EK un 2001/24/EK. Slovēnijas Konstitucionālā tiesa, vērošoties pēc prejudiciālā nolēmuma, nosaka, ka tās kompetencē ir izvērtēt tādas nacionālās tiesību normas, kuras transponētas no Eiropas Savienības tiesību aktiem, atbilstību konstitūcijai, turpretī tai nav

⁹⁴ Eiropas Savienības tiesas 2015. gada 16. jūnija spriedums lietā: C-62/14 Gauweiler and Others. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]

⁹⁵ Ģenerālvokāta Pedro Kruza Viljalona secinājumi lietā: C-62/14 Gauweiler and Others. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]

⁹⁶ Lohse E. J. The German Constitutional Court and Preliminary References – Still a Match not Made in Heaven? German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]

⁹⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 30. septembra spriedums lietā: C-526/14 Tadej Kotnik and Others v Državni zbor Republike Slovenije. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 10. maijā]

šādas kompetences, ja “pastāv šaubas par kādas Savienības tiesību normas, kas tiek izmantota par juridisko pamatu valsts tiesību normai, kuras atbilstība konstitūcijai tiek apstrīdēta, interpretāciju vai spēkā esamību,”⁹⁸ atzīstot, ka šāda ekskluzīva kompetence ir piešķirta EST, un attiecīgi “sperot pirmo soli pretim” dialoga veidošanai ar EST. Tādējādi no pieaugošā prejudiciālo nolēmumu skaita no dažādu dalībvalstu konstitucionālajām tiesām var secināt, ka starp dalībvalstu tiesnešiem ir vērojama aizvien lielāka sapratne par nepieciešamību un nozīmību sadarboties savā starpā un arī ar EST. Šī sadarbība ir svarīga, lai nodrošinātu vēl efektīvāku Eiropas Savienības funkcionēšanu, it īpaši “jūtīgajās tēmās”.⁹⁹

Savukārt Luksemburgas Konstitucionālā tiesa pieņēma pirmo lēmumu par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu 2015. gada 19. jūnijā, lūdzot interpretēt Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Kopienā (turpmāk Direktīva 2003/87/EK).¹⁰⁰ Sākotnēji Administratīvajā tiesā tika iesniegts pieteikums par ministra lēmuma, ar kuru ministrs lūdza bez atlīdzības nodot 80 992 emisijas kvotas, pamatojoties uz dalībvalsts likumu, proti, 2004. gada 23. decembra Likumu, ar ko nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai (turpmāk – 2004. gada likums), apstrīdēšanu. Administratīvā tiesa vērsās Luksemburgas Konstitucionālajā tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par lietā piemērotā likuma atbilstību Konstitūcijā garantētajām cilvēka pamattiesībām, proti, tiesībām uz īpašumu. Pieteicēja ieskatā “apstrīdēto kvotu nodošana bez atlīdzības tās tiesisko sekū dēļ ir uzskatāma par prettiesisku atsavināšanu.”¹⁰¹ Savukārt Luksemburgas Konstitucionālā tiesas vērsās ar lūgumu EST ar mērķi noskaidrot 2004. gada likuma saderību ar Direktīvu 2003/87/EK, jo minētā direktīva transponēta ar lietā piemērojamo likumu.¹⁰² Kā norāda Konstitucionālā tiesa: “Lai sniegtu lietderīgu atbildi *Tribunal Administratif* [administratīvā tiesa], vispirms ir jānosaka, vai likums, kura atbilstība Konstitūcijai tiek apstrīdēta, ir saderīgs ar Savienības tiesībām.”¹⁰³ Ģenerālvokāts M. Kampos Sančess-Bordona secinājumos norāda, ka Luksemburgas Konstitucionālās tiesas tiesības sniegt prejudiciālus jautājumus “saskaņā ar LESD 267. pantu izriet no tā, ka tā neapstrīdami ir tiesa. [...] Tā var – un tai vajag

⁹⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 30. septembra spriedums lietā: C-526/14 Tadej Kotnik and Others v Državni zbor Republike Slovenije. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 10. maijā]

⁹⁹ Benedizione L., Paris E. Preliminary Reference and Dialogue Between Courts as Tools for Reflection on the EU System of Multilevel Protection of Rights: The Case of the Data Retention Directive. German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 10. maijā]

¹⁰⁰ Eiropas Savienības Tiesas 2017. gada 8. marta spriedums lietā: C-321/15 ArcelorMittal Rodange and Schifflange. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹⁰¹ Turpat.

¹⁰² Turpat.

¹⁰³ Ģenerālvokāta M. Kamposa Sančesa-Bordonas secinājumi lietā: C-321/15 ArcelorMittal Rodange and Schifflange. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

atbilstoši LESD 267. pantam – iesniegt Tiesai lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu,¹⁰⁴ tādējādi jau atkārtoti norādot uz konstitucionālo tiesu kā LESD 267. panta subjektu.

Arī Polijas Konstitucionālā tiesa 2015. gada 7. jūlijā pieņēma tās pirmo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, uz kuru spriedums lietā sniegts pavisam nesen – 2017. gada 7. martā. Lēmumā Konstitucionālā tiesa lūdz izvērtēt Padomes Direktīvas 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu, kas grozīta ar Padomes Direktīvu 2009/47/EK (turpmāk – Direktīva 2006/112/EK) 98. panta 2. punkta un 3. pielikuma 6. punkta spēkā esamību.¹⁰⁵ Polijas Konstitucionālajā tiesā ar pieteikumu vērsās ombuds, lūdzot atzīt dalībvalsts nacionālā likuma, proti, Likuma par PVN konkrētas tiesību normas, par neatbilstošām Konstitūcijā garantētajam vienlīdzīgas attieksmes principam. Tā kā lietā piemērojamās tiesību normas transponē Direktīvas 2006/112/EK saturu, Konstitucionālā tiesa norāda, ka tās spriedums izskatāmajā lietā par PVN likuma konkrēto tiesību normu atbilstību Konstitūcijai, ir atkarīgs no EST sniegtā prejudiciālā nolēmuma.¹⁰⁶

Jānorāda, ka Polijas Konstitucionālā tiesa jau īsu brīdi pēc pievienošanās Eiropas Savienībai tās spriedumā *K 18/04 Kwartalnik Prawa Publicznego* noteica, ka atbilst LESD 267. pantā ietvertajam jēdzienam “tiesa”, turklāt tā ir uzskatāma par tiesu, kuras lēmumus nevar pārsūdzēt, tādējādi atzīstot tās pienākumu vērsties ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu.¹⁰⁷ Papildus tiesa izceļ arī to, ka EST Savienības tiesību aktu interpretēšanai vajadzētu ietilpt to funkciju un kompetenču tvērumā, ko tai ir deleģējušas Savienības dalībvalstis. Tādējādi šai Savienības tiesību aktu interpretācijai vajadzētu tikt balstītai uz savstarpēju uzticību starp Eiropas Savienības iestādēm un dalībvalstīm. Turpinot šo ideju, Konstitucionālā tiesa spriedumā norāda, ka šis pieņēmums rada EST pienākumu būt labvēlīgi noskaņotai pret dalībvalstu nacionālajām tiesību sistēmām, bet Savienības dalībvalstīm tas rada pienākumu respektēt Eiropas Savienības tiesību normas.¹⁰⁸

Izskatāmajā lietā *K 18/04 Kwartalnik Prawa Publicznego* pieteicēji norādīja, ka Konstitucionālās tiesas pienākums vērsties ar lūgumu pēc prejudiciālā nolēmuma ierobežo tiesu neatkarību un apdraud Polijas Konstitūcijas pārkāpumu, tomēr pati tiesa uzskata, ka tiesu neatkarības princips pats par sevi ietver pienākumu piemērot Eiropas Savienības tiesības, kas Polijai ir saistošas. Šāds pienākums ir radies attiecīgo tiesību aktu ratifikācijas rezultātā, kas

¹⁰⁴ Generālvokāta M. Kamposa Sančesa-Bordonas secinājumi lietā: C-321/15 ArcelorMittal Rodange and Schifflange. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹⁰⁵ Eiropas Savienības Tiesas 2017. gada 7. marta spriedums lietā: C-390/15 Rzecznik Praw Obywatelskich. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹⁰⁶ Kustra A. Reading the Tea Leaves: The Polish Constitutional Tribunal and the Preliminary Ruling Procedure. *German Law Journal*, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Ibid.

notikusi saskaņā ar Konstitūciju, un pamatojas uz Dibināšanas līgumiem. Turklāt EST piešķirtā kompetence sniegt saistošu Eiropas Savienības tiesību aktu interpretāciju, izmantojot prejudiciālo procedūru, veido vienu no elementiem, kas iekļauts Dibināšanas līgumos un pati par sevi tādējādi neierobežo tiesu neatkarību, ne arī apdraud Polijas Konstitūcijas pārkumu.¹⁰⁹

Lai pilnīgāk izprastu Polijas Konstitucionālās tiesas nostāju prejudiciālo nolēmumu procedūras ietvaros, jāmin tās spriedums *SK 45/09 Supronowicz*, kurā tiesa norāda, ka tā ir pieņēmusi kompetenču sadali starp EST un Konstitucionālo tiesu attiecībā uz Eiropas Savienības tiesību aktu pārskatīšanu. Tā rezultātā tika akceptēta EST jurisdikcija sniegt galīgo Eiropas Savienības tiesību aktu interpretāciju un vērtēt sekundāro tiesību aktu atbilstību primārajiem tiesību aktiem un vispārējiem principiem. Tādējādi Polijas Konstitucionālā tiesa uzsvēra tās jurisdikcijas subsidiāro raksturu vērtēt Savienības tiesību aktu atbilstību Konstitūcijai, norādot, ka, pirms tā spriež par Eiropas Savienības tiesību akta neatbilstību Konstitūcijai, tiesai ir pienākums apsvērt nepieciešamību vērsties ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu.¹¹⁰

Visbeidzot jānorāda, ka arī Latvijas Republikas Satversmes tiesa 2017. gada 28. februārī pieņēma lēmumu par jautājuma uzdošanu EST,¹¹¹ kas detalizētāk ir iztirzāta darba 3. nodaļā.

Kā secināms, jau 11 dažādu dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir izmantojušas LESD 267. panta procedūru un dažas no tām pat “spērušas soli tālāk” un atzinušas sevi par panta 3. daļas subjektu, proti, tiesu, kuras nolēmumi nav saistoši un tādējādi radījušas pienākuma raksturu attiecībā pret prejudiciālo nolēmumu lūgšanu lietās, kad ir nepieciešams EST nolēmums, lai pieņemtu spriedumu.

Kā norāda docents A. Buka promocijas darbā, kas izstrādāts 2013. gadā, “attieksme pret iespējām vērsties pie ES Tiesas pēc prejudiciālā nolēmuma svārstās no regulāras izmantošanas līdz pat kategoriskam noliegumam. [...] Liela daļa no dalībvalstu konstitucionālajām tiesām ir skeptiskas attiecībā uz iespējām vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma,”¹¹² kā spilgtākos piemērus minot Vācijas, Spānijas un Luksemburgas Konstitucionālās tiesas. Taču, izstrādājot darbu četrus gadus vēlāk, autore secina, ka visas no nosauktajām tiesām, kas pāris gadus atpakaļ ir uzskatījušas, ka vērsšanās ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu ir ārpus to jurisdikcijas, jau

¹⁰⁹ Kustra A. Reading the Tea Leaves: The Polish Constitutional Tribunal and the Preliminary Ruling Procedure. German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesa, preses relīze lietā Nr. 2016-04-03, Satversmes tiesa pirmo reizi pieņem lēmumu par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai. Pieejams: http://www.satv.ties.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2016-04-03_PR_par_ierosinasanu.pdf [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹¹² Buka A., Promocijas darbs, Prejudiciālie nolēmumi Eiropas Savienībā: Aktuālie problēmjaudājumi un tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas, 134.lpp

ir iesniegušas to pirmos prejudiciālos jautājumus un saņēmušas EST nolēmumu, kā rezultātā ir vērojama tendence, ka skeptiskums dalībvalstu konstitucionālo tiesu vidū samazinās, bet atvērtība un vēlme sadarboties pieaug. Tā kā mūsdienās Eiropas Savienības tiesības aptver un regulē aizvien plašāku tiesību loku, gan, piemēram, pieņemot jaunu regulu, kas ir tieši piemērojama, gan direktīvu, kas tiek transponēta dalībvalsts nacionālajā regulējumā, aizvien vairāk nekā jebkad Savienības tiesības kļūst ne tikai par tiesu sistēmu tiesu piemērošanas priekšmetu, bet arī attiecīgi konstitucionālo tiesu. Konstitucionālās tiesas laika gaitā ir secinājušas, ka “izulacionisma doktrīna” nav to interesēs ilgtermiņā.¹¹³

Atbilstību LESD 267. panta jēdzienam “tiesa” un gatavību nepieciešamības gadījumā lūgt sniegt prejudiciālo nolēmumu ir paudusi arī Portugāles Konstitucionālā tiesa. Lai arī līdz šim tā ne reizi vēl nav izmantojusi panta procedūru, jo izskatītajās lietās EST nolēmums nav bijis nepieciešams, tā ir atzinusi, ka saskaņā ar LESD 267. pantu, tai ir pienākums uzdot prejudiciālos jautājumus vajadzības gadījumā.¹¹⁴ Arī Slovākijas Konstitucionālā tiesa ir atzinusi tās atbilstību LESD 267. panta 3. daļa “tiesai, kuras nolēmumi nav pārsūdzami” un attiecīgi arī iespēju nākotnē vērsties pie EST.¹¹⁵ Pozitīvu nostāju paudusi arī Rumānijas Konstitucionālā tiesa, tomēr atšķirībā no Portugāles un Slovākijas Konstitucionālajām tiesām, tā ir noteikusi, ka vērsšanās pie EST ir tās tiesības nevis pienākums.¹¹⁶

Jāņem vērā arī apstākļi, ka ne visās Eiropas Savienības dalībvalstīs pastāv Eiropas konstitucionālās kontroles modelis, saskaņā ar kuru “tiek veidota speciāla tiesu institūcija – konstitucionālā tiesa, kuru kompetencē ir tikai un vienīgi konstitucionālās kontroles realizēšana”¹¹⁷, bet gan Amerikāņu konstitucionālās kontroles modelis, kurā “konstitucionālā kontrole iespējama tikai un vienīgi lietas izskatīšanas laikā vispārējās kompetences tiesā”¹¹⁸, piemēram, no Eiropas Savienības dalībvalstīm - Dānijā.¹¹⁹ Līdz ar iepriekš minēto, autore secina, ka kopējais dalībvalstu konstitucionālo tiesu skaits¹²⁰, kas jau vērsušās pēc EST

¹¹³ Kustra A. Reading the Tea Leaves: The Polish Constitutional Tribunal and the Preliminary Ruling Procedure. German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹¹⁴ The Portuguese Constitutional Court, 16th Congress of the Conference of European Constitutional Courts, Cooperation of Constitutional Courts in Europe – Current Situation and Perspectives. Pieejams: <http://www.confconstco.org/reports/rep-xvi/LB-Portugal-EN.pdf> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹¹⁵ Bobek M. Learning to talk: Preliminary Rulings, the Courts of New Member States and the Court of Justice. Common Market Law Review, Volume 45, No 6. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1280844 [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹¹⁶ Vita V. The Romanian Constitutional Court and the Principle of Primacy: To Refer or Not to Refer? German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹¹⁷ Rodiņa A., Kā pareizi saprast konkrēto kontroli. Jurista vārds, 2002. 7. maijs, Nr. 9.

¹¹⁸ Turpat.

¹¹⁹ Turpat.

¹²⁰ Atsaucoties uz Komarek J. The Place of Constitutional Courts in the EU. European Constitutional Law Review, Volume 9, Issue 3, sekojošās Eiropas Savienības dalībvalstīs ir izveidotas konstitucionālās tiesas: Austrija, Beļģija,

nolemuma, tai skaitā, arī Vācijas, Spānijas, Francijas Konstitucionālās tiesas, kas ilgu gadu neatzina to jurisdikciju šajā aspektā, kā arī to Konstitucionālo tiesu, kas ir paudušas gatavību izmantot LESD 267. panta procedūru, ir atzinīgi un pozitīvi vērtējams.

Lai gan pēdējie 10 gadi Eiropas Savienības Tiesai, saņemot jaunu konstitucionālo tiesu lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu, ir vērtējami kā “ražīgi” un kopumā tendence izmantot LESD 267. pantu konstitucionālo tiesu vidū ir uzlabojusies, tomēr autore uzskata par nepieciešamu īsi pieminēt dažus no iemesliem, kādēļ tiesas ilgu laiku nelabprāt izmantoja prejudiciālo nolēmumu procedūru.

Iespējamus iemeslus var sagrupēt divās kategorijās – juridiskie apsvērumi un uzvedības apsvērumi. Pie juridiskajiem apsvērumiem, pirmkārt, jāmin jau aplūkoto Itālijas, Spānijas un Francijas konstitucionālo tiesu prakse. Tās saskaņā ar piešķirto specifisko kompetenci uzskatīja, ka neatbilst LESD 267. panta jēdzienam “tiesa” un norādīja uz strikti nošķirto kompetenci starp konstitucionālo tiesu un tiesu sistēmas tiesām, uzskatot, ka pēdējās tiesību un pienākumu lokā ir LESD 267. panta procedūras izmantošana. Otrkārt, lai izvairītos no sadarbības ar EST, konstitucionālās tiesas ir izmantojušas arī tādu juridisku attaisnojumu kā laikietilpīgais process, kas aptur lietas izskatīšanu vidēji uz 15 mēnešiem (tas ir īsākais vidējais lietas izskatīšanas termiņš pēdējos 30 gados)¹²¹. Apturēts tiesas process atsevišķos gadījumos var radīt smagas sekas uz tiesisko noteiktību, kā arī uz to cilvēku, kas gaida spriedumu lietā, brīvību vai labklājību.¹²²

Savukārt pie uzvedības apsvērumiem jāmin tādi iespējamie iemesli kā “tiesu egoisms”, “tiesu sāncensība un skaudība”, kā arī tiesu vēlme aizsargāt savu “augstākās tiesas” valstī pozīciju.¹²³ Prejudiciālā jautājuma iesniegšana nozīmē brīvprātīgu pakļaušanos ārējas tiesas varai, ņemot vērā, ka EST spriedumi iesniedzējtiesai ir saistoši.¹²⁴ Tomēr apzinoties konstitucionālo tiesu specifisko kompetenci un uzdevumu sargāt konstitūcijā ietvertās valsts vērtības, šāda pakļaušanās varētu pat šķist nedaudz neprātīga.

Bulgārija, Horvātija, Čehija, Francija, Vācija, Ungārija, Itālija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Slovēnija un Spānija.

¹²¹ Court of Justice of the European Union, Annual Report 2016: Judicial Activity. Pieejams: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-03/ra_jur_2016_en_web.pdf [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹²² Burdutzky S. The Timing of Dialogue: Slovenian Constitutional Court and the Data Retention Directive. Pieejams: <http://verfassungsblog.de/timing-dialogue-slovenian-constitutional-court-data-retention-directive/> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹²³ Claes M. Luxembourg, Here We Come? Constitutional Courts and the Preliminary Reference Procedure. German Law Journal, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

¹²⁴ Turpat.

2.3. Iespējamie draudi konstitucionālās tiesas “autoritātei”

“Ja ir kāda valsts iestāde, kuras pārkums ir visvairāk apdraudēts ar Eiropas Savienības tiesībām, tad tā ir konstitucionālā tiesa,”¹²⁵ Čehijas Konstitucionālās tiesas prezidents Pavel Rychetsky atzīmēja Čehijas Senāta organizētā kolokvijā 2012. gada aprīlī. EST izpratne par Savienības tiesību pārkuma principu ir radījusi situāciju, kad tiesu sistēmas tiesas var apstrīdēt konstitucionālo tiesu pārkumu un to nolēmumu galīgo raksturu.¹²⁶ Dažādi piemēri praksē rāda, ka gadījumos, kad tiesu sistēmas tiesas nav apmierinātas ar konstitucionālās tiesas konstitūcijas interpretāciju, tai skaitā, par cilvēka pamattiesībām, tās var apstrīdēt to, izmantojot prejudiciālo nolēmumu procedūru. Tiesu sistēmas tiesu iespējas rīkoties pret konstitucionālajām tiesām nesenā pagātnē tika pastiprinātas EST spriedumos *Melki and Abdeli*¹²⁷, *Križan*¹²⁸, kā arī *Winner Wetten*.¹²⁹

Pirmsākumi konstitucionālo tiesu īpašās pozīcijas un pienākumu apdraudējumam vērojami jau EST 1978. gada spriedumā *Simmenthal*, kurā tiesa noteica: “Valsts tiesai, kuras uzdevums ir saskaņā ar savu kompetenci piemērot Kopienų tiesību normas, ir pienākums nodrošināt šo normu pilnīgu iedarbību, vajadzības gadījumā pēc savas iniciatīvas nepieņemot pretrunīgu valsts tiesību normu, pat ja tā ir pieņemta vēlāk, un tiesai nav jāpieprasa vai jāgaida, lai pirms tam šāda norma tiktu atcelta ar likumdošanas vai citiem konstitucionāliem līdzekļiem.”¹³⁰ Ar EST pasludināto spriedumu konstitucionālās tiesas zaudēja tām piešķirtās ekskluzīvās tiesības izvērtēt normatīvos aktus, tādējādi piešķirot pilnvaras vērtēt nacionālo tiesību aktu atbilstību arī tiesu sistēmas tiesām. Tomēr lielākā daļa konstitucionālo tiesu tā rezultātā deleģēja jautājumus, kas saistīti ar Eiropas Savienības tiesībām, tiesu sistēmas tiesām un veica uzraudzību pār to pienākumu vērsties pēc prejudiciāla nolēmuma atbilstoši LESD 267. pantā noteiktajam. Šāds lēmums deleģēt konkrētos jautājumus tiesu sistēmas tiesām skaidrojams ar konstitucionālo tiesu vēlmi koncentrēties uz tām nozīmīgiem jautājumiem, no vienas puses, un attiecīgi arī nepakļaut sevi EST, no otras puses.¹³¹ Iespējams, ka tieši EST

¹²⁵ Komarek J. The Place of Constitutional Courts in the EU. *European Constitutional Law Review*, Volume 9, Issue 3, p.420.

¹²⁶ Komarek J. Why National Constitutional Courts Should Not Embrace EU Fundamental Rights. London School of Economics and Political Science, Law Department, Society and Economy Working Papers 23/2014. Pieejams: <http://ssrn.com/abstract=2510290> [aplūkots 2017. gada 23. maijā]

¹²⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2010. gada 22. jūnija spriedums apvienotajās lietās: C-188/10 un C-189/10 *Melki un Abdeli*, ECR, I-05667. lpp

¹²⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 15. janvāra spriedums lietā: C-416/10 *Križan*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 23. maijā]

¹²⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2010. gada 8. septembra spriedums lietā: C-409/06 *Winner Wetten*, ECR, I-08015.lpp

¹³⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1978. gada 9. marta spriedums lietā: C-106/77 *Amministrazione delle finanze dello Stato v Simmenthal*, ECR, I-00629. lpp

¹³¹ Komarek J. The Place of Constitutional Courts in the EU. *European Constitutional Law Review*, Volume 9, Issue 3, p.430.

spriedums lietā *Simmenthal* un konstitucionālo tiesu atbildes reakcija uz to, ir bijis iemesls, kādēļ ilgus gadus konstitucionālās tiesas ir uzskatījušas, ka neietilpst LESD 267. panta subjektu lokā un norādījušas, ka tikai tiesu sistēmas tiesām ir šādas tiesības un pienākums.

Atsaucoties uz lietā *Simmenthal* izdarītajiem secinājumiem un sperot soli tālāk, EST pieņēma spriedumu lietā *Winner Wetten*. Pamatlietas būtība ir par valsts tiesiskā regulējumu neatbilstību Vācijas Pamatlikumam. Nacionālais tiesību akts – 1955. gada 3. maija Likums par sporta derībām – nosaka valsts sporta derību monopolu konkrētās federālās zemes ietvaros, kas ar Vācijas Konstitucionālās tiesas spriedumu tika atzīts par neatbilstošu Pamatlikuma 12. pantam, kurā garantēta brīvība izvēlēties profesiju. Saskaņā ar Konstitucionālās tiesas spriedumu neatbilstošais regulējums tūlīt nezaudēja spēku, bet gan atbilstoši vispārējās tiesiskās drošības principam tika nolemts atstāt spēkā tā sekas līdz 2007. gada 31. decembrim (aptuveni pusotrs gads no sprieduma pasludināšanas). Tomēr iesniedzējtiesa pauda šaubas, ka attiecīgais nacionālais regulējums ir bijis pretrunā ne tikai Pamatlikumam, bet arī Eiropas Savienības tiesībām, tādējādi, atsaucoties uz spriedumu *Simmenthal*, norāda, ka tādā gadījumā Konstitucionālās tiesai nebija tiesības noteikt pārejas periodu līdz tiek pieņemts jauns regulējums, bet gan nekavējoties jābeidz piemērot attiecīgās tiesību normas. Lietā EST apstiprināja iesniedzējtiesas viedokli un norādīja, ka ievērojot Savienības tiesību pārākumu, valsts tiesību normas, kuras neatbilst Savienības tiesībām, nevar turpināt piemērot pārejas periodā.¹³² Jānorāda, ka konkrētajā lietā EST spriedums vēl jo vairāk “iejaucas” pirmkārt, konstitucionālo tiesu spriešanas funkcijā, graujot tās autoritāti, un, otrkārt, dalībvalsts svarīgas intereses pakārto Savienības tiesību pārākuma principa garantēšanai. Būtībā pārbaudes laiks tiek noteikts, lai “nodrošinātu tiesiskās drošības principu un nepieciešamību izvairīties no juridiska vakuuma, kas radītu draudus svarīgām sabiedrības interesēm, pieprasot, lai minētās intereses uz laiku tiktu uzskatītas par prioritārām,”¹³³ līdz brīdim, kad likumdevējs veicis nepieciešamās darbības atbilstoši situācijas noregulēšanai. Rezultātā, lai arī cik svarīgas sabiedrības intereses būtu jāaizstāv, EST ir noteikusi, ka pārākuma principa garantēšana ir svarīgāka.

Vērā ņemami arī EST izdarītie secinājumi lietā *Melki and Abdeli*, kur nacionālā līmenī strīds bija par Kriminālprocesa kodeksa 78.-2. panta neatbilstību Francijas Konstitūcijai un LESD 67. pantā noteiktajam personu brīvas pārvietošanās principam. Saskaņā ar Francijas nacionālo regulējumu “Tiesai, ja tai tiek iesniegti pamati, ar kuriem tiek apstrīdēta tiesību normas atbilstība, pirmkārt, Konstitūcijā garantētajām tiesībām un brīvībām un, otrkārt, Francijas starptautiskajām saistībām, katrā ziņā prioritārā kārtībā ir jālemj par jautājuma par

¹³² Eiropas Savienības Tiesas 2010. gada 8. septembra spriedums lietā: C-409/06 Winner Wetten, ECR,I-08015.lpp

¹³³ Turpat.

atbilstību konstitūcijai nodošanu *Conseil d'Etat* vai *Cour de cassation*.”¹³⁴ Būtībā konkrētā tiesību norma paredzēja to, ka situācijās, kad tiek apstrīdēta nacionālās tiesību normas atbilstība gan konstitūcijai, gan Eiropas Savienības tiesībām, tiesai ir pienākums vispirms vērsties ar pieteikumu konstitucionālajā tiesā, tādējādi nerealizējot LESD 267. pantā garantētās tiesības vai uzlikto pienākumu.

Eiropas Savienības Tiesa spriedumā nosprieda, ka šāds nacionālais regulējums ir pretrunā LESD 267. pantam. “Savienības tiesību efektivitāte tiktu apdraudēta, ja obligātas vēršanās konstitucionālajā tiesā dēļ valsts tiesa, kura izskata strīdu saistībā ar Savienības tiesībām, tiktu kavēta īstenot tai ar LESD 267. pantu piešķirtās tiesības uzdot Tiesai jautājumus par Savienības tiesību interpretāciju vai spēkā esamību.”¹³⁵ Jānorāda, ka tikai divus gadus pirms tika pieņemts spriedums lietā *Melki and Abdeli* Francijā tika veikta reforma, kuras rezultātā tika ieviests regulējums par pienākumu vispirms vērsties pie Konstitucionālās tiesas, ja lietā tiesu sistēmas tiesai ir šaubas par tiesību normas atbilstību gan Konstitūcijai, gan Savienības tiesību aktiem. Ar šādu reformu Francija mērķtiecīgi vēlējās stiprināt Konstitucionālās tiesas pozīciju, taču EST spriedums aplūkotajā lietā ātri vien atgādināja par nepieciešamību garantēt Savienības tiesību efektivitāti un prejudiciālā nolēmuma procedūras nozīmīgumu.

Savukārt lietā *Križan* EST noteica, ka nacionālo valstu augstākas instances tiesām nav jāievēro konstitucionālās tiesas lēmums un attiecīgi tajā ietvertā tiesību normas interpretācija, ja konstitucionālā tiesa ir pārkāpusi Eiropas Savienības tiesības.¹³⁶ Slovērijas Republikas Augstākā tiesa vērsās pie EST ar pieciem prejudiciāliem nolēmumiem, no kuriem vienā tā jautāja, vai konstitucionālās tiesas noteiktais “pienākums ievērot konstitucionālās tiesas juridisko viedokli, saskaņā ar kuru ir pārkāptas tiesas procesā iesaistītās personas procesuālās un materiālās tiesības, neņemot vērā izskatāmās lietas saistību ar Savienības tiesībām”¹³⁷ nav pretrunā LESD 267. pantam un vai nacionālajai tiesai joprojām saglabājas tiesības vai pienākums uzdot prejudiciālu nolēmumu tiesai. Konkrētajā lietā Slovērijas Republikas Augstākās tiesas spriedums tika pārsūdzēts Konstitucionālajā tiesā kā kasācijas instances tiesā, kura to atcēla un nodeva pirmajai izskatīšanā vēlreiz. Tā kā Augstākajai tiesai lietā joprojām bija šaubas par to, vai konkrētajā lietā nav vērojamas pretrunas arī ar Eiropas Savienības tiesībām, tā nolēma apturēt tiesvedību lietā un vērsties pie EST. Eiropas Savienības Tiesa norāda, ka valsts noteikumi, kuri paredz pienākumu ievērot konstitucionālās tiesas juridisko

¹³⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2010. gada 22. jūnija spriedums apvienotajās lietās: C-188/10 un C-189/10 *Melki un Abdeli*, ECR, I-05667. lpp

¹³⁵ Turpat.

¹³⁶ Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 15. janvāra spriedums lietā: C-416/10 *Križan*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 24. maijā]

¹³⁷ Turpat.

viedokli “nevar traucēt iesniedzējtiesai iesniegt Tiesai lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu jebkurā tiesvedības brīdī, kuru tā uzskata par atbilstošu, un vajadzības gadījumā nepiemērot konstitucionālās tiesas pausto vērtējumu, ja tas izrādītos pretrunā Savienības tiesībām.”¹³⁸ Savienības tiesa pat norāda, ka dalībvalsts tiesai kā augstākajai tiesai saglabājas pienākums vērsties EST, jo iespēja celt prasību konstitucionālajā tiesā par dalībvalsts tiesas nolēmumu izvērtējumu atbilstoši konstitūcijai nemaina augstākās tiesas kā pēdējās instances tiesas statusu.¹³⁹ Kā vērojams no šī sprieduma, EST ir devusi akceptu tiesu sistēmas tiesām neuzskatīt par saistošiem konstitucionālo tiesu lēmumus un iespējams nepareizas vai pat nevēlamas interpretācijas gadījumā vērsties pie EST, cerot uz labvēlīgākas interpretācijas saņemšanu, ja tiesu sistēmas tiesas uzskata, ka konkrētajā lietā piemērojamās tiesību normas ir pretrunā Savienības tiesībām.

Kā secināms, četri dažādi EST spriedumi trīs dažādos aspektos apdraud konstitucionālo tiesu funkcionēšanu un autoritāti. Pirmkārt, lietā *Simmenthal* noteiktais pienākums tiesu sistēmas tiesām nepiemērot pretrunīgo valsts tiesību normu, negaidot tās atcelšanu, kā rezultātā vērsšanās pie konstitucionālās tiesas nav nepieciešama. Tomēr situācijās, kad konstitucionālā tiesa ir saņēmusi pieteikumu par normas atbilstību, tai atbilstoši lietā *Winner Wetten* izteiktajiem secinājumiem nekavējoties ir jābeidz tā piemērot un jāatzīst par spēkā neesošu, neizmantojot iespēju noteikt pārejas periodu neatkarīgi no tā, kādus draudus tas varētu radīt svarīgām sabiedrības interesēm. Otrkārt, lietā *Melki and Abdeli* graujot valstu konstitucionālās tiesas konstitucionālās kontroles kā prioritārās pārbaudes veikšanu, spriedumā nosakot, ka dalībvalsts tiesai ir jāgarantē iespējas jebkurā brīdī vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma. Visbeidzot, treškārt, lietā *Križan* izdarītie EST secinājumi ļauj tiesu sistēmas tiesām ignorēt konstitucionālo tiesu lēmumus pavisam, ja tās uzskata, ka spriedums varētu būt pretrunā Eiropas Savienības tiesību aktiem.

Šādi EST pieņemtie spriedumi neapšaubāmi stiprina tiesu sistēmu tiesu pozīciju. Spiediens, ko konstitucionālās tiesas “jūt” no tiesu sistēmas tiesu vidus, iespējams, izskaidro pašreizējo vēlmi vērsties pašām pēc prejudiciālā nolēmuma, nekā pieļaut situāciju, kad konstitucionālā tiesa ir sniegusi spriedumu lietā, bet vēlāk tiesu sistēmas tiesa ir vērsusies pie EST, kā rezultātā pirmās sprieduma saistošais un galīgais spēks tiek apstrīdēts vai apiets un tādējādi tiek zaudēts tā autoritatīvais raksturs. Kā tiek teikts: “Ja nevari uzvarēt - pievienojies, (angļu valodā – *If you can't beat them, join them*).”¹⁴⁰

¹³⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 15. janvāra spriedums lietā: C-416/10 Križan. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 24. maijā]

¹³⁹ Turpat.

¹⁴⁰ Komarek J. Why National Constitutional Courts Should Not Embrace EU Fundamental Rights. Society and Economy Working Papers 23/2014. Pieejams: <http://ssrn.com/abstract=2510290> [aplūkots 2017. gada 24. maijā]

3.SATVERSMES TIESAS PRAKSE

3.1.Satversmes tiesas lēmuma par jautājuma uzdošanu EST prejudiciāla nolēmuma sniegšanai pieņemšanas kārtība

Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 1. pantu, Satversmes tiesa ir “neatkarīga tiesu varas institūcija, kas Latvijas Republikas Satversmē un likumā noteiktās kompetences ietvaros izskata lietas par likumu un citu normatīvo aktu atbilstību Satversmei, kā arī citas tās kompetencē nodotās lietas.”¹⁴¹ Satversmes tiesas likuma 2. nodaļa regulē Satversmes tiesas kompetenci, nosakot Eiropas konstitucionālās kontroles modeli. “Plašākā nozīmē ar konstitucionālo kontroli saprot jebkādu pārbaudes formu, ar kuras palīdzību tiek kontrolēta publisko tiesību subjektu, kā arī citu personu, kas realizē publiskās funkcijas vai izveidotas, lai piedalītos publiskās varas realizēšanā, izdoto tiesību aktu un darbības atbilstību konstitūcijai.”¹⁴² Satversmes tiesas kompetencē ir izskatīt lietas par zemāka juridiska spēka normatīva akta (tiesību normas) atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai (aktiem), ministra rīkojumu atbilstību likumam, kā arī Saeimas, Ministru Kabineta, Valsts prezidenta, Saeimas priekšsēdētāja, kā arī Ministru prezidenta aktu, izņemot administratīvo aktu, atbilstību likumam.

No Satversmes tiesas darbību regulējošajiem tiesību aktiem ir vērojams, ka tie *expressis verbis* neparedz kārtību, kādā Satversmes tiesa pieņem lēmumu vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma, “līdz ar to šāda lēmuma pieņemšanas kārtība ir uzskatāma par Satversmes tiesas likumā un Satversmes tiesas reglamentā neregulētu procesuālu jautājumu.”¹⁴³ Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 26. pantu “citus Satversmes tiesas likumā un Satversmes tiesas reglamentā neregulētus procesuālus jautājumus izlemj Satversmes tiesa.”¹⁴⁴ Detalizētāka neregulētu procesuālu jautājumu izlemšanas kārtību nosaka Satversmes tiesas reglamenta 14. nodaļa. Atbilstoši tā 157. punktam “neregulētu procesuālu jautājumu izlemj pilnā Satversmes tiesas sastāvā ar absolūto balsu vairākumu,”¹⁴⁵ attiecīgi arī šādā kārtībā tiek pieņemts lēmums par prejudiciālā jautājuma uzdošanu EST. Turklāt, pieņemot lēmumu par jautājumu uzdošanu

¹⁴¹ Satversmes tiesas likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=63354> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

¹⁴² Rodiņa A., Kā pareizi saprast konkrēto kontroli. Jurista vārds, 2002. 7. maijs, Nr. 9.

¹⁴³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas lēmums par kārtību, kādā pieņem lēmumu par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/Lemums-par-kartibu-attieciba-uz-jautajumiem-EST_2016-04-03_Lauksaimnieku-priekslaiciga-pensiošanas-2.pdf [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

¹⁴⁴ Satversmes tiesas likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=63354> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

¹⁴⁵ Satversmes tiesas reglaments. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/264317-satversmes-tiesas-reglaments> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

EST, Satversmes tiesa aptur tiesvedību izskatāmajā lietā un atjauno to līdz ar EST sniegtā prejudiciālā nolēmuma spēkā stāšanos.¹⁴⁶ Šāds Satversmes tiesas lēmums par vēršanos pie EST prejudiciālā nolēmuma sniegšanai nav pārsūdzams.

3.2. Satversmes tiesas kā Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta subjekta analīze

Jau pirmo divu mēnešu laikā kopš Latvijas Republika iestājās Eiropas Savienībā, Satversmes tiesa skatīja pirmo lietu, kurā tā saskārās ar Eiropas Savienības tiesībām. Minētajā lietā tika izskatīta Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (turpmāk - LAPK) 114.² panta atbilstība Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu (turpmāk – Konvencija par jūras satiksmi). Saskaņā ar LAPK “par vienas vai vairāku personu pārvadāšanu no ārvalstīm uz Latvijas Republiku, ja minētajām personām nav Latvijas Republikas valsts robežas šķērsošanai derīgu dokumentu”¹⁴⁷ tiek piemērots naudas sods. Taču pretējs regulējums iekļauts Konvencijā par jūras satiksmi, kur noteikts “varas iestādes nevar kuģa īpašniekam uzlikt nekādus sodus, ja pasažiera kontroles dokuments tiek atzīts par neatbilstošu vai ja šī iemesla dēļ pasažieriem tiek liegta iespēja iebraukt valstī.”¹⁴⁸ Tā kā ar 2004. gada 1. maiju Latvijas Republika tika uzņemta Eiropas Savienības sastāvā, tai saistoša ir arī Padomes Direktīva 2001/51/EK, ar kuru papildina 26. pantu Konvencijā, ar ko īsteno 1985. gada 14. jūnija Šengenas Līgumu (turpmāk – Direktīva 2001/51/EK). Saskaņā ar Direktīvas 2001/51/EK 4. pantu, kurā ir atsauce uz Šengenas konvencijas 26. pantu, dalībvalstīm ir pienākums sodīt pārvadātājus, kas no trešajām valstīm uz Eiropas Savienības teritoriju bez nepieciešamajiem dokumentiem transportē personas, kas nav Eiropas Savienības pilsoņi.¹⁴⁹ Lai gan konkrētā lietā bija piemērojamas Eiropas Savienības tiesības un lietas izskatīšanas gaitā tās tika interpretētas, izmantojot arī atbilstošus EST spriedumus, tomēr Satversmes tiesa neapsvēra iespējas vērsties ar prejudiciālu jautājumu pie EST.¹⁵⁰ Lai gan aplūkotās lietas izspriešana nenoliedzami bija

¹⁴⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas lēmums par kārtību, kādā pieņem lēmumu par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/Lemums-par-kartibu-attieciba-uz-jautajumiem-EST-2016-04-03-Lauksaimnieku-priekslaiciga-pensionšanas-2.pdf> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

¹⁴⁷ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss, likuma redakcijā, kas stājās spēkā 2005. gada 15. aprīlī. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=89648> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

¹⁴⁸ 1965. gada 9. aprīļa Konvencija par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/728> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

¹⁴⁹ Padomes Direktīva 2001/51/EK, ar kuru papildina 26. pantu Konvencijā, ar ko īsteno 1985. gada 14. jūnija Šengenas Līgumu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0051> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

¹⁵⁰ Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 114.² panta atbilstību 1965. gada 9. aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2004. gada 7. jūlija spriedums lietā Nr. 2004-01-06. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2004-01-06_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

izaicinājums Satversmes tiesai, it īpaši, ņemot vērā apstākli, ka tā tik tikko tikai bija pievienojusies Eiropas Savienībai, varētu šķist, ka ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par lietā piemērojamajām Eiropas Savienības tiesību normām Satversmes tiesa varēja uzsākt dialogu ar Savienības Tiesu, tomēr jāuzsver, ka saskaņā ar EST iedibināto judikatūru “iespējamais lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pilnībā atkarīgs no valsts tiesas vērtējuma par minētā lūguma iesniegšanas nozīmīgumu un nepieciešamību.”¹⁵¹ Attiecīgi secināms, ka Satversmes tiesai nebija nepieciešams EST nolēmums, lai tā varētu sniegt spriedumu.

Nozīmīgs ir Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2007-11-03, kurā tika izskatīta lieta par Rīgas teritorijas plānojuma daļas 2006.–2018. gadam, kas attiecas uz Rīgas brīvostas teritoriju, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam. Pieteikuma iesniedzējs lietā norādīja, ka, izstrādājot un apstiprinot Rīgas teritorijas plānojumu 2006.-2018. gadam, netika ievērotas “būtiskas materiālo vides normatīvo aktu prasības.”¹⁵² Tiesai, izskatot lietu, bija jākonstatē, vai ir izpildīti tiesību aktos noteiktie priekšnoteikumi pirms kādu konkrētu darbību veikšanas, (piemēram, ietekmes uz vidi novērtējums) Eiropas nozīmes aizsargājamajās dabas teritorijās (*Natura 2000*). Šajā spriedumā Satversmes tiesa pirmo reizi spriedumā iekļāva atziņu, ka “Latvijas tiesību akti ir interpretējami tādējādi, lai nerastos pretrunas ar Latvijas saistībām pret Eiropas Savienību, ja vien tas neskar Satversmē ietvertos pamatprincipus. Tādējādi arī attiecībā uz *Natura 2000* teritorijām jāņem vērā Latvijas pārņemto direktīvu prasības un Eiropas Kopienų Tiesas judikatūrā nostiprinātā šo direktīvu interpretācija.”¹⁵³ Turpmākā atziņa ietverta arī virknē citu Satversmes tiesu spriedumu.¹⁵⁴

Būtiska nozīme prejudiciālās procedūras ietvaros ir Satversmes tiesas spriedumam lietā Nr. 2008-47-01, kurā tiesa izskatīja Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma (turpmāk - NIL) 32. panta trešās daļas vārdu “ne vēlāk kā 60 dienu laikā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam. Apstrīdētā norma nosaka, ka likumā noteiktos gadījumos NIL likuma subjekts (konkrētajā lietā - kredītiestāde) pieņem lēmumu par atturēšanos no konkrētu darījumu veikšanas vai debeta operācijām klienta kontā

¹⁵¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 2008. gada 12. februāra spriedums lietā: C-2/06 *Kempter*, ECR, I-00411. lpp.

¹⁵² Par Rīgas teritorijas plānojuma daļas 2006.-2018. gadam, kas attiecas uz Rīgas brīvostas teritoriju, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2007-11-03_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

¹⁵³ Turpat.

¹⁵⁴ Piemēram, Par Publisko iepirkumu likuma 39. panta pirmās daļas 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 3. novembra spriedums lietā Nr. 2011-05-01; Par Noguldījumu garantiju likuma 17. panta 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2014-02-01; Par Kriminālprocesa likuma 356. panta otrās daļas un 360. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 92. un 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2016-07-01.

uz laiku līdz 60 dienām, ja tai ir radušās pamatotas aizdomas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai arī terorisma finansēšanu. Pieteikuma iesniedzēja lietā arī pati norādīja, ka apstrīdētā norma neatbilst Eiropas Padomes direktīvām, kā arī uzsver, ka Satversmes tiesai saskaņā ar LESD 267. panta trešo daļu ir pienākums uzdot EST prejudiciālu jautājumu.¹⁵⁵

Satversmes tiesa sprieduma 15.2 punktā citē lietā piemērojamo direktīvu tiesību normas, kā arī atsaucas uz LESD 267. pantu un secina, ka ietilpst panta 3. daļas subjektu lokā, nosakot, ka “Satversmes tiesas spriedumi nav pārsūdzami, tāpēc Satversmes tiesa pārliecināsies, vai ir nepieciešama Eiropas Kopienų Tiesas sniegtā Direktīvas 2005/60/EK interpretācija, proti, vai šajā direktīvā noteiktais ir tik skaidrs, ka nerada nekādas saprātīgas šaubas, un vai lietas iznākums ir atkarīgs no minētās direktīvas iztulkošanas.”¹⁵⁶ Tiesa atsaucas arī uz EST lietas *Cilfit* iepriekš minētajiem kritērijiem, kuriem piepildoties, arī augstākās instances tiesas var nevērsties pēc prejudiciālā nolēmuma. Satversmes tiesa, nonākot pie secinājuma nevērsties ar prejudiciālu jautājumu, pamato to ar *acte clair* doktrīnas izņēmumu, nosakot, ka “ir acīmredzami skaidrs, ka Direktīva 2005/60/EK nenoteic konkrētu termiņu Kontroles dienesta lēmuma pieņemšanai, kā arī neliedz šādu termiņu noteikt”. Taču autore secina, ka, izmantojot *acte clair* doktrīnu, Satversmes tiesa nav ņēmusi vērā lietā *Cilfit* doktrīnas piemērojamības priekšnoteikumus. Pirmkārt, salīdzināt lietā piemērojamo direktīvas tekstu vairākās valodās, otrkārt, analizēt direktīvā piemērojamo tiesību jēdzienus, treškārt, interpretēt piemērojamo Savienības tiesību aktu kopsakarā ar pārējām Savienības tiesībām, sevišķi tās mērķi (skatīt darba 1.3. apakšnodaļu).¹⁵⁷ Tomēr jāteic, ka *acte clair* doktrīnas piemērošanas priekšnosacījumi ir plaši kritizēti tiesību zinātnieku starpā tā iemesla dēļ, ka tie ir gandrīz neīstenojami praktiskajā darbībā.¹⁵⁸ “Pieprasot salīdzināt dažādas Eiropas Savienību tiesību akta versijas dažādās valodās, no dalībvalsts tiesneša tiek sagaidītas fenomenālas poliglota dotības.”¹⁵⁹ Šajā aspektā arī ģenerāladvokāts Džeikobss ir norādījis, ka *acte clair* doktrīnas piemērošanai nevajadzētu uzlikt nesamērīgu pienākumu dalībvalstu tiesām, tā vietā nosakot, ka jāizvairās no gramatiskās tulkošanas Savienības tiesību aktu interpretācijā un jāpievērš

¹⁵⁵ Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana likuma 32. panta trešās daļas vārdu “ne vēlāk kā 60 dienu laikā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 28. maija spriedums lietā Nr. 2008-47-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2008-47-01_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 18. aprīlī]

¹⁵⁶ Turpat.

¹⁵⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1984. gada 29. februāra spriedums lietā: C-77/83 *Cilfit*, ECR, p. I-01257.

¹⁵⁸ Buka A., Promocijas darbs, Prejudiciālie nolēmumi Eiropas Savienībā: Aktuālie problēmjautājumi un tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas, 84.lpp

¹⁵⁹ Bebr G., *The preliminary Proceedings of Article 177 EEC*. Book: Problems and Suggestions for Improvement in Article 177 EEC: Experiences and Problems, Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987, p.355

uzmanība konkrētā tiesību akta pieņemšanas mērķim un konkrētās normas kontekstam.¹⁶⁰ Tomēr EST *Cilfit* lietā izveidoto *acte clair* doktrīnu līdz šim nav ne mainījusi, ne arī skaidrojusi tās problemātisko piemērošanu. Līdz ar iepriekš minēto var apgalvot, ka “vispārīgi noformulēto priekšnosacījumu piemērošana praksē faktiski tiek noapaļota līdz vispārīgai ticībai dalībvalsts tiesneša loģikai un atvērtībai Eiropas Savienības tiesībām.”¹⁶¹

No aplūkotā Satversmes tiesa sprieduma lietā Nr. 2008-47-01 vērojams, ka tiesa ir secinājusi, ka ir uzskatāma par LESD 267. panta 3. daļas subjektu, kuras nolēmumus nevar pārsūdzēt, tādēļ tai ir pienākums vērsties ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu (izņemot gadījumos, kad piemērojami lietā *Cilfit* izveidotie kritēriji) un tādējādi arī paudusi vēlmi sadarboties un veidot veiksmīgu komunikāciju ar EST. Šāds lēmums ir pozitīvi vērtējams, tomēr jānorāda arī, ka Sprieduma 15.2 punktā Satversmes tiesa nosaka, ka “arī tad, ja Eiropas Kopienų Tiesa secinātu, ka Direktīva 2005/60/EK prasa atturēšanos no darījumu veikšanas kādu laiku pēc tam, kad likuma subjekts par to paziņojis Kontroles dienestam, tas neietekmētu lietas iznākumu, jo Satversmes tiesai būtu jāpārbauda izveidotās procedūras atbilstība Satversmei”.¹⁶² Lai gan Satversmes tiesa vairākkārt ir norādījusi, ka prasījums izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Eiropas Savienības tiesību aktiem nav tās kompetencē¹⁶³, tomēr, izvērtējot tādas tiesību normas atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai, kas transponē Eiropas Savienības tiesību aktus, Satversmes tiesa netieši izvērtē arī Savienības tiesību atbilstību augstāka juridiska spēka nacionālai normai (konkrētajā situācijā, izvērtējot NIL atbilstību Satversmei, tiek izvērtēta arī to direktīvu, kuru saturs transponēts NIL, atbilstība Satversmei). Tomēr saskaņā ar EST judikatūru “nevar pieļaut, lai valsts tiesību normas, pat konstitucionāla rakstura normas, apdraudētu Savienības tiesību vienveidību un efektivitāti.”¹⁶⁴ Atbilstoši Eiropas Savienības tiesību pārākuma principam nav pieļaujama Savienības tiesību pretnostatīšana dalībvalstu Konstitūcijai. Saskaņā ar Savienības tiesību aktiem ir iespējama

¹⁶⁰ Ģenerālvokāta Jacobs secinājumi lietā C-338/95 Wiener v. Hauptzollamt Emmerich. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=100782&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=432148> [aplūkots 2017. gada 20. aprīlī]

¹⁶¹ Buka A., Promocijas darbs, Prejudiciālie nolēmumi Eiropas Savienībā: Aktuālie problēmjaudājumi un tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas, 85.lpp

¹⁶² Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana likuma 32. panta trešās daļas vārdu “ne vēlāk kā 60 dienu laikā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 28. maija spriedums lietā Nr. 2008-47-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2008-47-01_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 18. aprīlī]

¹⁶³ Sk., piemēram, Latvijas Republikas Satversmes tiesas kolēģijas 2015. gada 30. aprīļa lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu.

¹⁶⁴ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1970. gada 17. decembra spriedums lietā: C-11/70 Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, ECR, p. I-01125.

Savienības iestāžu vai struktūru tiesību aktu pretnostatīšana primārajiem tiesību aktiem, bet arī šāda kompetence ir piešķirta tikai EST nevis dalībvalstu tiesām.¹⁶⁵

Arī turpmāk savos spriedumos Satversmes tiesa ir atsaukusies uz lietā Nr. 2008-47-01 izveidoto atziņu un atkārtoti norādījusi, ka “tās nolēmumi nav pārsūdzami, tāpēc gadījumā, kad lietas iznākums ir atkarīgs no direktīvas iztulkošanas, Satversmes tiesai jāpārlicinās, vai šo jautājumu jau iepriekš nav izskaidrojusi EST, vai attiecīgajā direktīvā noteiktais ir tik skaidrs, ka nerada nekādas saprātīgas šaubas, un jālemj, vai ir nepieciešams saņemt prejudiciālu nolēmumu no EST.”¹⁶⁶ Šāda atziņa ir iekļauta arī lietā Nr. 2010-71-01, tomēr sprieduma 24. punktā Satversmes tiesa konstatē, ka “tomēr konkrētajā lietā nevar secināt, ka lietas iznākums būtu atkarīgs no minētās direktīvas iztulkošanas”¹⁶⁷ un izlemj, ka tiesai nav nepieciešams vērsties ar prejudiciālu jautājumu. Tomēr autore secina, ka arī šajā spriedumā iztrūkst Satversmes tiesas izvērsti argumenti, kādēļ vērtšanās nav nepieciešama, it sevišķi tādēļ, ka lietā noteiktajā ekspertīzē par apstrīdētās normas atbilstību Eiropas Savienības tiesībām tika norādīts uz EST judikatūras trūkumu šajā jautājumā un faktu, ka lietā piemērojamās direktīvas interpretācija nav acīmredzama.¹⁶⁸ Lai gan dalībvalsts tiesai nav saistoši pušu izteiktie lūgumi vai norādījumi par pienākumu vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma, tomēr tiesai ir saistošs LESD 267. panta 3. daļā noteiktais pienākums, kā arī lietā *Cilfit* noteikto izņēmuma gadījumu piemērošanas kārtība.

Visbeidzot jāmin Satversmes tiesas lieta Nr. 2016-04-03, kuru izskatot, tiesa pirmo reizi ir konstatējusi nepieciešamību vērsties ar lūgumu pēc prejudiciāla nolēmuma pie EST. Lietā tiek izskatīta Ministru Kabineta 2015. gada 14. aprīļa noteikumu Nr. 187 “Grozījums Ministru kabineta 2004. gada 30. novembra noteikumos Nr. 1002 “Kārtība, kādā ieviešams programmdokuments “Latvijas Lauku attīstības plāns Lauku attīstības programmas īstenošanai 2004.-2006. gadam””” atbilstība Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam. Ar grozījumiem ir izsvītroti no programmdokumenta “Latvijas Lauku attīstības plāns Lauku attīstības programmas īstenošanai 2004.-2006. gadam” sadaļas “Priekšlaicīgā pensionēšanās” “a” apakšpunkta vārdi “Ja atbalsta saņēmējs mirst periodā, kurā ir spēkā noslēgtais līgums par priekšlaicīgās pensionēšanās saņemšanu, viņa ikmēneša pensiju par atlikušo periodu turpina izmaksāt personai, kurai saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem ir apstiprinātas mantojuma

¹⁶⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1970. gada 17. decembra spriedums lietā: C-11/70 Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, ECR, p. I-01125.

¹⁶⁶ Par Kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2010-71-01_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 20. aprīlī]

¹⁶⁷ Turpat.

¹⁶⁸ Turpat.

tiesības.”¹⁶⁹ Lietā piemērojama Padomes Regula Nr. 1257/99 par Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda (ELVGF) atbalstu lauku attīstībai un dažu regulu grozīšanu un atcelšanu (turpmāk – Regula 1257/99). Lietas izskatīšanas gaitā Satversmes tiesa secināja, ka lietā pastāv šaubas par minētās regulas interpretāciju, proti, vai tās normas “aizliedz dalībvalstīm savos normatīvajos aktos iekļaut priekšlaicīgās pensionēšanās atbalsta mantošanas institūtu.”¹⁷⁰ Tiesa atkārtoti norādīja uz faktu, ka tās nolēmumi nav pārsūdzami un situācijās, kad “lietas iznākums ir atkarīgs no Eiropas Savienības tiesību aktu iztulkošanas, Satversmes tiesai jāpārlicinās, vai konkrēto jautājumu jau iepriekš nav izskaidrojusi EST, vai attiecīgajos tiesību aktos noteiktais ir tik skaidrs, ka nerada nekādas saprātīgas šaubas, un jālemj, vai ir nepieciešams saņemt prejudiciālu nolēmumu no Eiropas Savienības Tiesas.”¹⁷¹ Konkrētajā lietā Satversmes tiesā lietas izskatīšanas gaitā arī pieaicinātās personas norādīja uz to, ka ir pieejami EST spriedumi, kas skaidro lietā apskatāmās regulas mērķus, tomēr nav līdz šim izdots tāds prejudiciālais nolēmums, kas noteiktu, vai ir iespējama priekšlaicīgās pensionēšanās atbalsta mantošana. Pēc pieaicinātās personas Deboras Pāvilas secinājuma, nav piemērojams arī *acte clair* izņēmums un “tātad, protams, ka kompetenta sniegt saistošu interpretāciju regulas normām ir tieši Eiropas Savienības Tiesa. [...] Faktiski mēs nonākam pie tā, ka būtu jāuzdod prejudiciālais jautājums Eiropas Savienības Tiesai vai nu Satversmes tiesas procesā vai nu Administratīvās rajona tiesas procesā.”¹⁷²

Lietā Nr. 2016-04-03 Satversmes tiesa secināja, ka tai ir vajadzīgs EST lēmums par radušos jautājumu, lai Satversmes tiesa varētu sniegt spriedumu, turklāt nepiepildījās neviens no *Cilfit* izņēmuma gadījumiem – radies jautājums nav nesvarīgs lietas iznākumam, EST nav iepriekš taisījusi spriedumu līdzīgā lietā, kā arī Savienības tiesību piemērošana nav acīmredzama. Līdz ar 2017. gada 28. februāra lēmumu par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai Latvijas Republikas Satversmes tiesa ir pievienojusies to konstitucionālo tiesu lokam, kas ir “spērušas soli pretim” sadarbībai starp dalībvalsts un EST tiesnešiem, vienveidīgai Savienības tiesību piemērošanai, indivīdu tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanai, kā arī tālākai Savienības tiesību veidošanai.

¹⁶⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesa, preses relīze lietā Nr. 2016-04-03, Ierosināta lieta par normu, kas atceļ iespēju mantot lauksaimnieku priekšlaicīgās pensijas kapitālu. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2016-04-03_PR_par_ierosinasanu.pdf [aplūkots 2017. gada 2. maijā]

¹⁷⁰ Turpat.

¹⁷¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēdes 2017. gada 28. februāra stenogramma. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/Stenogramma_2016-04-03_3_dala.pdf [aplūkots 2017. gada 2. maijā]

¹⁷² Turpat.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore aizstāvēšanai izvirza šādas tēzes:

1. Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pantā iestrādātais prejudiciālā nolēmuma institūts ir balstīts uz sadarbību starp EST un dalībvalsts tiesām, t. sk., konstitucionālajām tiesām, kura funkcija ir nodrošināt pareizu un vienveidīgu Savienības tiesību piemērošanu visās tās dalībvalstīs, garantēt tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu, kā arī nodrošināt Eiropas Savienības tiesību tālākveidošanu.

2. Eiropas Savienības Tiesa, saņemot pirmos konstitucionālo tiesu lūgumus sniegt prejudiciālo nolēmumu (no Beļģijas un Austrijas konstitucionālajām tiesām), neanalizēja to atbilstību LESD 267. panta jēdzienam “tiesa”, tomēr, pieņemot lūgumu un sniedzot nolēmumu, Tiesa netieši atzina to atbilstību. *Expressis verbis* konstitucionālo tiesu atbilstība LESD 267. panta subjektu lokam tika atzīta tikai *Sabautauskas* lietā 2008. gadā. Tomēr, atzīstot konstitucionālo tiesu atbilstību, katrs gadījums ir jāvērtē individuāli, jo var būt situācijas, kad konstitucionālā tiesa netiks uzskatīta par “tiesu” minētā panta izpratnē, piemēram, sniedzot atzinumu par vēl nepieņemtu likumu.

3. Jau vienpadsmit dažādu dalībvalstu konstitucionālās tiesas ir vērsušās ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, turklāt vēl trīs ir paudušas gatavību izmantot LESD 267. panta procedūru tiklīdz būs tāda nepieciešamība, t.i., 78% konstitucionālo tiesu no visām konstitucionālajām tiesām Eiropas Savienībā, turklāt dažas ir “spērušas soli tālāk” un atzinušas sevi par LESD 267. panta trešās daļas subjektu, tādējādi radot sev pienākuma raksturu vērsties pēc nolēmuma, kad tas nepieciešams lietas izskatīšanā (Beļģija, Polija, Vācija, Latvija u.c.). Var secināt, ka skeptiskums dalībvalsts konstitucionālo tiesu vidū samazinās, bet atvērtība un vēlme sadarboties pieaug.

4. Izdalāmi divi galvenie iemesli, kādēļ konstitucionālās tiesas ilgu laiku nelabprāt izmantoja prejudiciālo nolēmumu procedūru, – juridiskie un “uzvedības” apsvērumi. Pie juridiskajiem pieder konstitucionālo tiesu uzskats par neatbilstību LESD 267. panta jēdzienam “tiesa”, kā arī ilgā procesa dēļ, kas aptur lietas izskatīšanu uz vidēji 15 mēnešiem. Savukārt pie “uzvedības” apsvērumiem jāpieskaita konstitucionālo tiesu vēlme aizsargāt savu “augstākās tiesas” valstī pozīciju un nepakļauties kādai citai ārējai varai.

5. Eiropas Savienības Tiesas pieņemtie spriedumi lietās *Simmenthal*, *Winner Wetten*, *Melki and Abdeli*, kā arī *Križan* neapšaubāmi stiprina tiesu sistēmu tiesu pozīciju un ir radījuši situāciju, ka tiesu sistēmas tiesas var būtiski apdraudēt konstitucionālo tiesu autoritāti. Spiediens, ko konstitucionālās tiesas “jūt” no tiesu sistēmas tiesu vidus, iespējams, izskaidro

pašreizējo vēlmi vērsties pašam pēc prejudiciālā nolēmuma, nekā pieļaut situāciju, kad konstitucionālā tiesa ir sniegusi spriedumu lietā, bet vēlāk tiesu sistēmas tiesa ir vērsusies pie EST, kā rezultātā pirmās sprieduma saistošais un galīgais spēks tiek apstrīdēts vai apiets un tādējādi tiek zaudēts tā autoritatīvais raksturs.

6. Tieši lietā *Simmenthal* EST pieņemtais spriedums un attiecīgi konstitucionālo tiesu atbildes reakcija uz to ir bijis iemesls, kādēļ ilgus gadus konstitucionālās tiesas ir uzskatījušas, ka neietilpst LESD 267. panta subjektu lokā un norādījušas, ka tikai tiesu sistēmas tiesām ir šādas tiesības un pienākums.

7. Secināms, ka atbilstības izvērtējums LESD 267. panta otrajai vai trešajai daļai atstāts pašu dalībvalsts konstitucionālo tiesu ziņā, proti, vērsties pēc prejudiciālā nolēmuma, tiesas pašas norāda uz tās vēlamo sadarbības modeli ar EST, vai nu atzīstot tikai tiesības vērsties vai uzliekot par pienākumu vērsties pie EST nolēmuma saņemšanai. Tomēr Konstitucionālo tiesu aizvien aktīvāka vērsšanās ar prejudiciāliem jautājumiem apstiprina faktu, ka arī konstitucionālo tiesu procesā aizvien biežāk rodas jautājumi par Eiropas Savienības tiesībām, kas norāda uz nepieciešamību kļiedēt neskaidrības par konstitucionālo tiesu atbilstību LESD 267. panta otrajai vai trešajai daļai un sniegt skaidrojumu no EST puses. Ņemot vērā pieaugušo tendenci un prejudiciālā nolēmuma institūta mērķi, autore ierosina konstitucionālās tiesas ietvert minētā panta trešajā daļā, proti, uzskatīt par tiesām, kuras nolēmums nav pārsūdzams.

8. Pirmais Satversmes tiesas spriedums, kurā tiesa izvērtē, vai ir nepieciešams EST prejudiciāls nolēmums, ir spriedums lietā Nr. 2008-47-01, kurā, Satversmes tiesa nonāk pie secinājuma nevērsties ar prejudiciāliem jautājumiem, izmantojot *acte clair* doktrīnas izņēmumu. Tomēr, šajā lietā nav ņemti vērā lietā *Cilfit* izveidotie *acte clair* izņēmuma piemērošanas priekšnoteikumi. Arī turpmākajos Satversmes tiesas spriedumos iztrūkst pamatojuma, kādēļ tiesa izvēlas nevērsties ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Aut. Kolektīvs K. Šēves, Arņa Bukas, Kaspara Gailīša, Ģirta Strazdiņa zinātniskajā redakcijā, Eiropas Savienības tiesības, 1. daļa, Institucionālās tiesības, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014
2. Buka A., Satversmes tiesas iespējas lūgt prejudiciālo nolēmumu Eiropas Savienības Tiesai. Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012
3. Buka A. Prejudiciālie nolēmumi Eiropas Savienībā: Aktuālie problēmjautājumi un tiesiskā regulējuma pilnveidošanas iespējas, Promocijas darbs, 2013
4. Latvijas Republikas Satversmes tiesa, preses relīze lietā Nr. 2016-04-03, Satversmes tiesa pirmo reizi pieņem lēmumu par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2016-04-03_PR_par_ierosinasanu.pdf [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
5. Rodiņa A., Kā pareizi saprast konkrēto kontroli. Jurista vārds, 2002. 7. maijs, Nr. 9.
6. Arnall A., Dashwood A., Dougan M., Ross M., Spaventa E., Wyatt D. European Union Law, 5th edition, London: Sweet and Maxwell, 2006
7. Bebr G., The preliminary Proceedings of Article 177 EEC. Book: Problems and Suggestions for Improvement in Article 177 EEC: Experiences and Problems, Hague: T.M.C. Asser Institute, 1987.
8. Benedizione L., Paris E. Preliminary Reference and Dialogue Between Courts as Tools for Reflection on the EU System of Multilevel Protection of Rights: The Case of the Data Retention Directive. German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 10. maijā]
9. Berry E., Hargreaves S. European Union Law, Second edition, Oxford: Oxford University Press, 2007
10. Bobek M. Learning to talk: Preliminary Rulings, the Courts of New Member States and the Court of Justice. Common Market Law Review, Volume 45, No 6. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1280844 [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
11. Broberg M., Fenger N., Preliminary References to the European Court of Justice. Oxford: Oxford University Press, 2010

12. Burdutzky S. The Timing of Dialogue: Slovenian Constitutional Court and the Data Retention Directive. Pieejams: <http://verfassungsblog.de/timing-dialogue-slovenian-constitutional-court-data-retention-directive/> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
13. Burgorgue-Larsen L. The Constitutional Dialogue in Europe: A “political” dialogue. European Journal of Current Legal Issues, Volume 21, No 1. Pieejams: <http://webjcli.org/article/view/412/526> [aplūkots 2017. gada 10. maijā]
14. Claes M. Luxembourg, Here We Come? Constitutional Courts and the Preliminary Reference Procedure. German Law Journal, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
15. Court of Justice of the European Union, Annual Report 2016: Judicial Activity. Pieejams: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-03/ra_jur_2016_en_web.pdf [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
16. Foster N. EU Law directions, 4th edition. Oxford: Oxford University Press, 2014
17. Kaczorowska A. European Union Law, Second edition. Routledge: Oxon, 2011
18. Kustra A. Reading the Tea Leaves: The Polish Constitutional Tribunal and the Preliminary Ruling Procedure. German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
19. Komarek J. The Place of Constitutional Courts in the EU. European Constitutional Law Review, Volume 9, Issue 3.
20. Komarek J. Why National Constitutional Courts Should Not Embrace EU Fundamental Rights. London School of Economics and Political Science, Law Department, Society and Economy Working Papers 23/2014. Pieejams: <http://ssrn.com/abstract=2510290> [aplūkots 2017. gada 23. maijā]
21. Lohse E. J. The German Constitutional Court and Preliminary References – Still a Match not Made in Heaven? German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]
22. Martinico G. Preliminary Reference and Constitutional Courts: Are you in the modd for dialogue? Faculty of Law, Tilburg Univerity, Tilburg Institute of Comparative and Transnational Law Working paper No 2009/10. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/JELJOUR_Results.cfm?form_name=journalbrowse&journal_id=1118005 [aplūkots 2017. gada 8. maijā]
23. Millet F., Perlo N. The First Preliminary Reference of the French Constitutional Court to the CJEU: Révolution de Palais or Revolution in French Constitutional Law? German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]

24. Pollicino O. The New Relationship between National and the European Courts after the Enlargement of Europe: Towards a Unitary Theory of Jurisprudential Supranational Law? Yearbook of European Law. Oxford: Oxford University Press, 2010.
25. Repetto G. Pouring New Wine into New New Bottles? The preliminary Reference to the CJEU by the Italian Constitutional Court. German Law Journal, 2015, Volume 16, No. 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 5. maijā]
26. Rodriguez-Izquierdo Serrano M. The Spanish Constitutional Court and Fundamental Rights. Adjudication After the First Preliminary Reference. German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 5. maijā]
27. The Portuguese Constitutional Court, 16th Congress of the Conference of European Constitutional Courts, Cooperation of Constitutional Courts in Europe – Current Situation and Perspectives. Pieejams: <http://www.confeuconstco.org/reports/rep-xvi/LB-Portugal-EN.pdf> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
28. Vita V. The Romanian Constitutional Court and the Principle of Primacy: To Refer or Not to Refer? German Law Journal, 2015, Volume 16, No 6. Pieejams: <http://www.germanlawjournal.com/volume-16-no-06/> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
29. Wojtowicz K. Constitutional Courts and European Union Law. Pieejams: http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/63576/Constitutional_courts.pdf [aplūkots 2017. gada 20. maijā]

Normatīvie akti

1. 1965. gada 9. aprīļa Konvencija par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/728> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]
2. Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija: Eiropas Savienības līgums. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/ALL/?uri=CELEX:12012E/TXT> [aplūkots 1017. gada 16. martā]
3. Padomes Direktīva 2001/51/EK, ar kuru papildina 26. pantu Konvencijā, ar ko īsteno 1985. gada 14. jūnija Šengenas Līgumu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0051> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]
4. Eiropas Savienības Tiesas Reglaments. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:32012Q0929\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:32012Q0929(01)) [aplūkots 2017. gada 26. martā]

5. Eiropas Savienības Tiesa, Ieteikumi valstu tiesām par prejudiciālās tiesvedības ierosināšanu. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32016H1125\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32016H1125(01)) [aplūkots 2017. gada 26. martā]
6. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980> [aplūkots 2017. gada 16. martā]
7. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss, likuma redakcijā, kas stājās spēkā 2005. gada 15. aprīlī. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=89648> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]
8. Satversmes tiesas likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=63354> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]
9. Satversmes tiesas reglaments. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/264317-satversmes-tiesas-reglaments> [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]

Juridiskās prakses materiāli

1. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1964. gada 15. jūlija spriedums lietā: C-6/64 Costa v E.N.E.L., ECR, p. I-01141.
2. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1965. gada 1. decembra spriedums lietā: C-16/65 Schwarze v. Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, ECR, p. I-01081.
3. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1970. gada 17. decembra spriedums lietā: C-11/70 Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, ECR, p. I-01125.
4. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1971. gada 14. decembra spriedums lietā: C-43/71 Politi v Ministero delle finanze, ECR, p. I-01039.
5. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1976. gada 8. aprīļa spriedums lietā: C-43/75 Defrenne v SABENA, ECR, p. I-00455.
6. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1978. gada 9. marta spriedums lietā: C-106/77 Amministrazione delle finanze dello Stato v Simmenthal, ECR, I-00629. lpp
7. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1981. gada 14. janvāra spriedums lietā: C-46/80 Vianl v Orbat, ECR, p. I-00077.
8. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1981. gada 10. marta spriedums lietā: C-36/80 Irish Creamery Milk Suppliers Association, ECR, p. I-00735.

9. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1981. gada 13. maija spriedums lietā: C-66/80 International Chemical Corporation v Amministrazione delle finanze dello Stato, ECR, p. I-01191.
10. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1981. gada 16. decembra spriedums lietā: C-244/80 Foglia v Novello, ECR, p. I-03045.
11. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1982. gada 6. oktobra spriedums lietā: C-283/81 Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v. Ministry of Health. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=283/81&td=AL> [aplūkots 2017. gada 16. maijā]
12. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1984. gada 29. februāra spriedums lietā: C-77/83 Cilfit, ECR, p. I-01257.
13. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1985. gada 7. marta spriedums lietā: C-32/84 Van Gend & Loos v Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen, ECR, p. I-00779.
14. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1987. gada 22. oktobra spriedums lietā: C-314/85 Foto-Frost v Hauptzollamt Lübeck-Ost, ECR, p. I-04199.
15. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1995. gada 23. marta spriedums lietā: C-458/93 Criminal proceedings against Mostafa Saddik, ECR, p. I-00511.
16. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1997. gada 17. septembra spriedums lietā: C-54/96 Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft v Bundesbaugesellschaft Berlin, ECR, p. I-04961.
17. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1998. gada 16. jūlija spriedums lietā: C-93/97 Federation belge des chambres syndicales de medecins ASBL pret Gouvernement flamand, Gouvernement de la Communauté française un Conseil des ministres, ECR, p. I-04837.
18. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 1998. gada 17. decembra spriedums lietā: C-2/97 Societa italiana petroli SpA v Borsana Srl, ECR, p. I-08597.
19. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2001. gada 8. novembra spriedums lietā: C-143/99 Adria-Wien Pipeline GmbH un Wietersdorf & Peggauer Zementwerke GmbH pret Finanlandesdirektion für Karnten, ECR, p. I-08365.
20. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2002. gada 15. janvāra spriedums lietā: C-182/00 Lutz and Others, ECR, p. I-00547.
21. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2003. gada 16. janvāra spriedums lietā C-439/01 Cipra and Kvasnicka, ECR, p. I-00745.
22. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2003. gada 30. septembra spriedums lietā: C-224/01 Gerhard Köbler v Republik Österreich, ECR, p. I-10239.

23. Eiropas Savienības (bij. Kopienų)tiesas 2004. gada 16. novembra spriedums lietā: C-245/02 Anheuser-Busch, Inc pret Budějovický Budvar, národní, ECR, I-10989. lpp
24. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 2008. gada 12. februāra spriedums lietā: C-2/06 Kempter, ECR, I-00411. lpp.
25. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 2008. gada 9. oktobra spriedums lietā: C-239/07 Sabatauskas and Others, ECR, I-07523. lpp
26. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 2009. gada 17. novembra spriedums lietā: C-169/08 Presidente del Consiglio dei Ministri, ECR, I-10821. lpp
27. Eiropas Savienības Tiesas 2010. gada 22. jūnija spriedums apvienotajās lietās: C-188/10 un C-189/10 Melki un Abdeli, ECR, I-05667. lpp
28. Eiropas Savienības Tiesas 2010. gada 8. septembra spriedums lietā: C-409/06 Winner Wetten, ECR, I-08015. lpp
29. Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 15. janvāra spriedums lietā: C-416/10 Križan. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 23. maijā]
30. Eiropas Savienības 2013. gada 26. februāra spriedums lietā: C-399/11 Melloni. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 5. maijā]
31. Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 30. maija spriedums lietā: C-168/13 Jeremy F. V Premier ministre. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 5. maijā]
32. Eiropas Savienības Tiesas 2015. gada 16. jūnija spriedums lietā: C-62/14 Gauweiler and Others. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]
33. Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 30. septembra spriedums lietā: C-526/14 Tadej Kotnik and Others v Državni zbor Republike Slovenije. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 10. maijā]
34. Eiropas Savienības Tiesas 2017. gada 7. marta spriedums lietā: C-390/15 Rzecznik Praw Obywatelskich. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
35. Eiropas Savienības Tiesas 2017. gada 8. marta spriedums lietā: C-321/15 ArcelorMittal Rodange and Schifflange. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
36. Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 114.² panta atbilstību 1965. gada 9. aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu: Latvijas

- Republikas Satversmes tiesas 2004. gada 7. jūlija spriedums lietā Nr. 2004-01-06.
Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2004-01-06_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]
37. Par Rīgas teritorijas plānojuma daļas 2006.-2018. gadam, kas attiecas uz Rīgas brīvostas teritoriju, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03.
Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2007-11-03_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 15. aprīlī]
38. Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana likuma 32. panta trešās daļas vārdu “ne vēlāk kā 60 dienu laikā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 28. maija spriedums lietā Nr. 2008-47-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2008-47-01_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 18. aprīlī]
39. Par Kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2010-71-01_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 20. aprīlī]
40. Par Publisko iepirkumu likuma 39. panta pirmās daļas 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 3. novembra spriedums lietā Nr. 2011-05-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2011-05-01_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 20. aprīlī]
41. Par Noguldījumu garantiju likuma 17. panta 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2014-02-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2014-02-01_Spriedums.pdf [aplūkots 2017. gada 20. aprīlī]
42. Par Kriminālprocesa likuma 356. panta otrās daļas un 360. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 92. un 105. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2016-07-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/05/2016-07-01_Spriedums-1.pdf [aplūkots 2017. gada 20. aprīlī]
43. Latvijas Republikas Satversmes tiesas lēmums par kārtību, kādā pieņem lēmumu par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai.
Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/Lemums-par->

[kartibu-attieciba-uz-jautajumiem-EST_2016-04-03_Lauksaimnieku-priekslaiciga-pensionšanas-2.pdf](#) [aplūkots 1017. gada 15. aprīlī]

44. Ģenerālvokāta Jacobs secinājumi lietā C-338/95 Wiener. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 20. aprīlī]
45. Ģenerālvokātes Julianas Kokotes secinājumi lietā C-239/07 Julius Sabautauskas and others, ECR, I-07523. lpp
46. Ģenerālvokātes Julianas Kokotes secinājumi lietā C-169/08 Presidente del Consiglio dei Ministri pret Regione autonoma della Sardegna, ECR, I-10821. lpp
47. Ģenerālvokāta Pedro Kruša Viljalona secinājumi lietā: C-62/14 Gauweiler and Others. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 8. maijā]
48. Ģenerālvokāta Maceja Špunara secinājumi lietā C-156/15 SIA “Private Equity Insurance Group” pret AS “Swedbank”. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-156/15&td=ALL> [aplūkots 2017. gada 15. maijā].
49. Ģenerālvokāta M. Kamposa Sančesa-Bordonas secinājumi lietā: C-321/15 ArcelorMittal Rodange and Schifflange. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?cid=547953> [aplūkots 2017. gada 20. maijā]
50. Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēdes 2017. gada 28. februāra stenogramma. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/Stenogramma_2016-04-03_3_dala.pdf [aplūkots 2017. gada 2. maijā]

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs “Prejudiciālā nolēmuma nozīme konstitucionālās tiesas procesā”
izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts pastāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Sabīne Zaula _____

Rekomendēju/ nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: asoc. prof. Anita Rodiņa _____ __05.2017.

Recenzents: doc. Edvīns Danovskis

Darbs iesniegts Valststiesību zinātņu katedrā 29.05.2017.

Metodiķe: Ramona Polmane

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretārs(-e): _____